

Image not found or type unknown

Núm. 43 - NOVEMBRE 2025

Pau en l'era digital

ICIP

SUMARI

Introducció

- Pau en l'Era Digital

Articles centrals

- Desinformació, manipulació i discurs de l'odi en els conflictes
- Riscos de la IA per a una pau sostenible
- Algoritmes pont: eines per a la despolarització
- La mediació a l'era dels algoritmes: riscos i oportunitats per als processos de pau
- Democràcia digital i ciberactivisme a l'Àfrica oriental: el cas de Siasa Place
- Documentar la cultura abans, durant i després del conflicte

Entrevista

- Stephanie Williams, ex Assessora Especial del Secretari General de l'ONU per a Líbia

INTRODUCCIÓ

Pau en l'Era Digital

Helena Puig Larrauri

Cofundadora i directora d'estratègia de Build Up

El 2022, #BookTok, a la plataforma TikTok, va impulsar les vendes literàries als Estats Units; el comerç local a través de WhatsApp va expandir la presència de petites empreses arreu d'Amèrica Llatina, i l'ús de Facebook per arribar als votants va fer que augmentés la participació de les persones joves i les que votaven per primera vegada a les eleccions regionals de l'Índia. Alhora, aquell mateix any, les xarxes socials van amplificar les tensions ètniques durant el període d'eleccions de Kènia, van difondre desinformació sobre la guerra a Ucraïna i van incitar la violència durant les protestes a l'Iran. Igual que en anys anteriors i posteriors, les xarxes socials van donar forma a la cultura, la política i els conflictes de maneres diverses, sovint contradictòries. Però l'any 2022 també va marcar un punt d'inflexió: a nivell global, el temps dedicat a les plataformes socials va començar a disminuir, especialment entre el jovent. Això pot indicar que la seva influència social comença a minvar?

Per respondre a aquesta pregunta cal comprendre els mecanismes amb què les xarxes socials influeixen en les societats i, el que és d'especial interès per a aquest monogràfic, com les xarxes repercuteixen en els conflictes. Les tendències a les xarxes socials són una manifestació del consens assolit per un grup concret. En l'àmbit de la construcció de pau, ens preocupa la manera en què la desinformació erosiona la veritat, malmet les institucions i condueix a la violència. No obstant això, resulta essencial aprofundir una mica més en les causes d'aquesta erosió de la veritat.

La veritat, en un sentit postmodern, no és estàtica, sinó dialògica o, en altres paraules, és el reflex d'un consens social que proporciona l'estabilitat i la base comuna necessàries per al desacord, fins al punt en què aquest consens es veu qüestionat de

forma constructiva. Les xarxes socials han influït en la veritat i l'estabilitat en afeblir el consens social, i la característica clau d'aquest debilitament no és tant la desinformació — aquesta és un senyal o, com a molt, una tàctica — sinó la polarització afectiva. La polarització afectiva (o polarització tòxica) es distingeix de la polarització basada en qüestions o idees, i té a veure amb situacions en què es creu en certes persones pel que són, no pel que diuen. Com més poderoses són les tendències de les xarxes socials i els subgrups digitals, més gran és la polarització afectiva i més es fragmenta l'ampli consens social sobre la veritat en múltiples consensos de subgrups. No és tant que la veritat s'hagi erosionat, sinó que s'ha fragmentat.

“ No és tant que la veritat s'hagi erosionat, sinó que s'ha fragmentat ”

En aquest monogràfic, Ahmad Qadi analitza en profunditat com aquesta fragmentació de la veritat està afectant el conflicte, i examina com la «tríada de desinformació, discurs d'odi i polarització» a les xarxes socials reflecteix i alimenta activament les tensions, aguditza les divisions i pot prolongar el conflicte. Ell l'anomena — i jo hi estic d'acord — «un component essencial de la guerra de la informació moderna». Descriu com Israel ha lliurat aquesta guerra psicològica contra la població palestina amb continguts generats per intel·ligència artificial i granges de bots per amplificar el sentiment antipalestí i promoure les accions militars israelianes en els espais digitals occidentals. Alhora, l'article de Sanjana Hattotuwa estudia més a fons l'impacte d'aquestes opinions en línia manipulades, en un context específic que és important per a la construcció de pau: les taules de negociació a porta tancada i els processos de mediació. I l'entrevista amb Stephanie Williams ens parla d'un cas semblant: analitza com el discurs d'odi en línia i la ingerència estrangera durant els esforços de pau de Nacions Unides a Líbia, entre 2019 i 2020, no només van fer que les divisions sobre el terreny es fessin més profundes, sinó que també van posar en perill les dones que treballaven i negociaven per la pau (inclosa la mateixa Williams).

Voldria pensar que el descens en l'ús de les xarxes socials que va començar el 2022 també pot significar un retorn lent a un món menys fragmentat i menys polaritzat, en

què els conflictes no siguin tan propensos a escalar i descontrolar-se; un món en el qual hàgim de preocupar-nos menys pels riscos que Qadi i Hattotuwa exploren en els seus articles. Amb tot, l'auge de la intel·ligència artificial (IA) en els últims anys no només manté la tendència iniciada per l'ús de les xarxes socials, sinó que també la complica amb vies que intensifiquen encara més els conflictes.

En el seu article sobre els riscos de la IA per a una pau sostenible, Evelyne Tauchnitz analitza aquesta qüestió des de la perspectiva de la pau relacional, és a dir, com la IA disminueix la capacitat de les persones i les seves xarxes (societats) per convertir els desacords en discussions constructives en lloc de conflictes destructius o violents. Tauchnitz posa en relleu com la intel·ligència artificial afecta la dignitat —a través de l'extracció i el colonialisme de dades, en explotar i respondre als nostres estats emocionals, mitjançant la vigilància digital i en desgastar la nostra capacitat d'acció pràctica i moral— i com soscava la confiança en les institucions. Segons la seva opinió, els sistemes d'IA erosionen les condicions que permeten a les societats ser resilients davant els conflictes.

“ Voldria pensar que el descens en l'ús de les xarxes socials pot significar un retorn lent a un món menys fragmentat i menys polaritzat, en què els conflictes no siguin tan propensos a escalar i descontrolar-se ”

Més enllà del que explica Tauchnitz, hi ha dos riscos concrets de la IA per a la pau als quals val la pena parar esment de manera especial. En primer lloc, la IA pot menyscar la veritat entesa com a consens quan empobreix el periodisme i la recerca. Les màquines no poden proporcionar els matisos i l'instint profundament contextual i humà que ofereixen els periodistes i els investigadors, per exemple en entrevistes a testimonis dels fets. En relació a aquesta qüestió, Wahbi Abdelrahman teixeix una història bonica i trista sobre com un arxiu digital està evitant el genocidi cultural a la guerra del Sudan, i com la incorporació d'habilitats de digitalització en les institucions

locals és una forma de resistència a ser esborrats del mapa. Abdelrahman destaca que l'arxiu digital és un procés sociotècnic, una col·laboració entre humans i màquines que la IA no pot substituir. Irònicament, aquesta disminució de la informació humana amenaça el futur desenvolupament de la pròpia IA. Els grans models de llenguatge actuals (LLM) es basen en quantitats enormes de dades, i hi ha certa preocupació (a debat) que si la IA esgota el contingut de qualitat que generen els éssers humans i que és necessari per al seu entrenament —com el periodisme de qualitat, l'arxiu i la recerca— això pugui acabar en un atzucac en matèria de dades.

En segon lloc, la IA pot debilitar els processos de diàleg, tot i que també hi ha alguns casos excel·lents del seu ús en favor del debat. L'article de Luke Thorburn explora com podem dissenyar algoritmes de classificació (és a dir, els programes informàtics que decideixen quin contingut veiem primer o quin contingut veiem més, en qualsevol mitjà digital) per fomentar la connexió. Per exemple, Thorburn explica que es poden utilitzar algoritmes per trobar declaracions amb les quals els qui d'una altra manera estarien en desacord poden posar-se d'acord i relata com l'Aliança per a la Pau al Pròxim Orient ha utilitzat aquesta eina. Stephanie Williams descriu com l'ús de la IA per resumir les opinions en els diàlegs digitals sobre Líbia organitzats per l'ONU va ajudar a pressionar la classe política perquè aquesta reconegués l'opinió pública sobre qüestions difícils. Igual que en el cas de la investigació, aquests casos d'ús estan integrats en processos sociotècnics que mantenen la connexió humana. Quan la IA s'utilitza per representar grups sense participació humana erosiona els processos essencials d'escolta i diàleg, fonamentals per a la democràcia i la pau. La deliberació és primordial per al debat públic i els processos legislatius, ja que permet als grups qüestionar els prejudicis, exigir informació i forjar compromisos que condueixin a decisions més defensables i duradores. La dependència excessiva dels resums o models basats en la IA no permet captar aquesta experiència vital, complexa i viva.

**“ Hi ha certa preocupació (a debat) que si la IA
esgota el contingut de qualitat que generen
humans i que és necessari per al seu**

**entrenament —com el periodisme de qualitat,
l'arxiu i la recerca— ens podem trobar en un
atzucac en matèria de dades ”**

Ni les xarxes socials ni la IA són forces inevitables. Són iniciatives empresarials. El que fa que les xarxes socials siguin pitjors per a la societat és que el seu model de negoci es basa a captar l'atenció. Durant un temps, va semblar que el model de negoci de la IA podria centrar-se més en la infraestructura del núvol que en la publicitat o a captar l'atenció, però a principis del 2025 va quedar clar que això està canviant: OpenAI, un dels actors més destacats en l'àmbit de la intel·ligència artificial, ha triat la publicitat com el seu model principal de negoci; i d'altres seguiran el seu exemple. Tornem al de sempre: mentre el disseny d'Internet, les tecnologies digitals i la IA se centrin fermament a maximitzar l'atenció, tindrem un impacte negatiu en els conflictes, a través de la fragmentació, la polarització i l'erosió d'oportunitats perquè la nostra societat assoleixi, amb la deliberació, un consens cap a una pau sostenible i pluriversal.

És més, si en el disseny i la governança de la tecnologia no apliquem principis que tinguin en compte els contextos del conflicte (*conflicte sensitive principles*), la tecnologia pot ser —i serà— utilitzada com a arma de control per part d'actors poderosos. Nerima Wako explica vivament aquest risc en el seu apassionat article sobre el ciberactivisme a l'Àfrica Oriental —on, segons ella, Internet no és només el mitjà, sinó el moviment— i la reacció digital repressiva contra aquesta nova activitat democràtica (principalment juvenil). El seu text és una advertència sobre com la regulació pot significar repressió, però també una crida esperançadora i potent a defensar una Internet lliure i fiable que ofereixi espais per al diàleg quan els espais fora de línia (*offline*) estan sent atacats. Segons Wako, «una societat pacífica digitalment és aquella en què els activistes no necessiten telèfons de prepagament, en la qual les lleis protegeixen la llibertat d'expressió, i podem discrepar de forma forta i apassionada i amb seguretat».

Pot ser que la gent estigui farta dels espais digitals que són alhora repressius i polaritzants; pot ser que el descens en l'ús de les xarxes socials del 2022 sigui un

presagi del què ha de venir. Cap d'aquestes tecnologies no és una força imparabile de la natura. Podem deixar de fer-les servir. Podem emprar-les de manera diferent. Podem regular-les. Podem redissenyar-les. Els sis articles d'aquest monogràfic també desprenen esperança.

Després de dibuixar un panorama ombrívol sobre com s'ha lliurat la guerra digital contra la població palestina i com això és un exemple de tendències més esteses en la guerra de la informació moderna, l'article d'Ahmed Qadi enumera una gran quantitat de vies per passar de la divisió al diàleg. De la mateixa manera, l'article d'Evelyn Tauchnitz acaba amb un missatge d'esperança, argumentant que la IA pot contribuir a la pau si alineem els seus principis de disseny no només amb la millora de l'eficiència i la solidesa, sinó també amb la salvaguarda de la dignitat i la llibertat humanes. Amb vista a aquests enfocaments esperançadors, els articles de Wahbi Abdelrahman i Luke Thorburn examinen exemples concrets i pràctics de com les tecnologies digitals poden contribuir a la pau, mentre que Stephanie Williams descriu la manera en què l'impacte negatiu de les xarxes socials en el procés de pau a Líbia va provocar un debat a les Nacions Unides sobre com es podrien utilitzar els diàlegs digitals per augmentar la transparència en els processos de mediació.

“ Internet, la tecnologia digital i la intel·ligència artificial plantegen tants reptes com oportunitats per la pau. Abordar-los és una qüestió moral i política que concerneix tothom que treballa per la pau a l'era digital ”

Com podem aconseguir que el disseny de tecnologia prosocial i de foment de la pau, tal com el descriu Thorburn, es converteixi en la norma? Heus aquí una possible resposta: l'article de Sanjana Hattotuwa acaba amb una trucada als mediadors i constructors de pau perquè no només es tornin més hàbils a l'hora de navegar pels «comuns digitals adversaris d'avui dia», sinó que també influeixin en com es dissenyen.

La conclusió de Hattotuwa és també la direcció que crec que ens cal seguir. Internet, la tecnologia digital i la intel·ligència artificial plantegen tants reptes per a la pau com oportunitats: els articles que segueixen ofereixen una visió general del que ens ha de preocupar en un món mediat digitalment i de com podem canviar el rumb cap a la pau. Però el més important és que aquest monogràfic defensa que abordar aquests reptes no és només una qüestió tècnica reservada als qui sabem dur a terme campanyes per contrarestar l'odi en línia o aplicar la IA en un procés consultiu. Abordar-los és sobretot una qüestió moral i política que concerneix qualsevol que treballi per la pau a l'era digital.

Aquest monogràfic de la revista "Per la Pau" (número 43) és una coedició de l'ICIP i Build Up. La col·laboració s'emmarca en la coorganització de Build Peace 2025 a Catalunya, la conferència anual de Build Up sobre tecnologia, innovació i construcció de pau. L'esdeveniment s'ha celebrat del 21 al 23 de novembre a Santa Coloma de Gramenet (Barcelona).

Aquesta és una versió traduïda de l'article originalment publicat en anglès.

Sobre l'autora

Helena Puig Larrauri

Helena és la cofundadora de Build Up, un col·lectiu per a la construcció de la pau dedicat a innovar en la prevenció de conflictes i a abordar la polarització en contextos fràgils. Amb més de 15 anys d'experiència, ha treballat al costat d'organitzacions de la societat civil i institucions multilaterals per dissenyar i implementar programes de diàleg, consulta i anàlisi de conflictes en entorns dividits i afectats per conflictes. La seva experiència se centra en el disseny de processos de pau digitals, la inclusió digital en la mediació i la construcció de pau, i en l'abordatge dels factors que impulsen els conflictes en espais en línia i híbrids.

Helena és assessora sènior en Tecnologies Digitals i Mediació per a la Unitat de Suport a la Mediació de les Nacions Unides, membre del registre del Grup d'Estabilització Civil del FCDO, i Fellow d'Ashoka. Té una llicenciatura en Política, Filosofia i Economia per la

Universitat d'Oxford i un màster en Politiques Publiques (Economia) per la Universitat de Princeton.

Fotografia

Representació simbòlica de la col·laboració entre humans i tecnologies digitals. Autoria: Rawpixel.com (Shutterstock).

ARTICLES CENTRALS

Desinformació, manipulació i discurs de l'odi en els conflictes

Ahmad Qadi

Director de supervisió i documentació de Zamleh

A l'era digital actual, els conflictes i les guerres s'estenen cada cop més cap a l'esfera en línia, i s'amplifica la propagació de la desinformació i la incitació a l'odi. Les xarxes socials han esdevingut miralls (i lupes) de les tensions del món real, i serveixen tant de camps de batalla com de brou de cultiu per a l'hostilitat digital. Tot i que els usuaris individuals poden promoure espontàniament continguts alineats amb les seves creences polítiques o ideològiques, els estats i els actors no estatals solen participar en campanyes coordinades per difondre deliberadament informació falsa o enganyosa amb la intenció d'enganyar, manipular o perjudicar. Aquesta manipulació intencionada de la informació s'anomena desinformació: la difusió estratègica de falsedats per tal d'enganyar la població, fer malbé reputacions i sembrar la divisió.^[1]

Al mateix temps, el discurs de l'odi prolifera en aquestes plataformes, sovint incitat o legitimat per les elits polítiques i les estructures de poder. Aquest discurs es manifesta com una comunicació que expressa o incita a l'odi contra individus o grups basant-se en característiques intrínseques com l'ètnia, la religió, la nacionalitat o el gènere.^[2] Sovint, en temps de conflicte, el discurs de l'odi es converteix en una arma per unir les poblacions contra un enemic comú, justificar la violència o intimidar les veus dissidents.

Al centre d'aquest panorama digital hi ha la polarització, un fenomen en què les societats estan fracturades en bàndols oposats amb visions del món rígides. La polarització s'intensifica a mesura que els individus s'atrinxeren cada vegada més en el

suport a un dels bàndols, al mateix temps que rebutgen completament el bàndol contrari o el deshumanitzen. Aquesta tríada de desinformació, discurs de l'odi i polarització no es limita a reflectir les tensions existents, sinó que les alimenta de manera activa. Els tres elements junts formen un cicle que es perpetua i que agreuja les divisions socials, augmenta l'hostilitat i manté viu el conflicte.^[3]

“ La tríada de la desinformació, el discurs de l'odi i la polarització forma un cicle que es perpetua, agreuja les divisions socials i augmenta l'hostilitat ”

L'espiral de polarització en temps de guerra

Els estudis empírics realitzats en nombroses zones de conflicte revelen un patró recurrent: la desinformació i el discurs d'odi apareixen en els moments de més tensió política i esclaten quan els conflictes s'intensifiquen i deriven en violència. És quan les xarxes socials es converteixen en una eina essencial per marcar les narratives. Les parts enfrontades exploten aquestes plataformes per mobilitzar suports, justificar accions militars, desacreditar els oponents i manipular l'opinió pública. Tot sovint, les campanyes de desinformació busquen minar la moral de l'enemic, infondre por o desestabilitzar la cohesió interna. Aquestes campanyes digitals no es limiten al ciberespai, sinó que tenen conseqüències tangibles, sovint mortals. Les Nacions Unides, per exemple, van arribar a la conclusió que Facebook havia exercit un «paper determinant» en el genocidi dels rohingyes a Myanmar. L'odi en línia no es va quedar en l'àmbit virtual, sinó que es va convertir en un catalitzador de la violència al món real.^[4]

En temps de conflicte, la desinformació constitueix un sofisticat ecosistema dissenyat no només per confondre, sinó també per controlar. Distorsiona la veritat, minimitza el patiment, erosiona l'empatia i aprofundeix les divisions socials. En el fons, és una arma emocional i psicològica, un component essencial de la guerra moderna de la

informació. Aquesta militarització dels espais digitals és evident en nombrosos conflictes actuals. A Palestina, les campanyes de desinformació han contribuït a vilipendiar les víctimes, a negar les atrocitats documentades i a legitimar els atacs contra periodistes i treballadors humanitaris. Les narratives que assenyalen els nens i els supervivents com a «actors de crisis» o que escenifiquen el seu patiment serveixen per deslegitimar les experiències reals i protegir els perpetradors de la seva responsabilitat. Aquestes estratègies no només neguen justícia a les víctimes, sinó que també manipulen l'opinió pública mundial i configuren el discurs polític. Tot i que alguns elements poden sorgir de manera espontània, especialment durant les crisis la tendència dominant d'aquestes campanyes és deliberada i organitzada. A través de xarxes coordinades, les parts en conflicte elaboren i difonen continguts destinats a manipular el consens, atribuir culpes i construir visions binàries del món que deixen poc espai per a la complexitat, l'empatia o el diàleg.^[5]

“ La desinformació és una arma emocional i psicològica; en temps de conflicte distorsiona la realitat, minimitza el patiment, erosiona l'empatia i aprofundeix en la divisió social ”

Encara que se suposa que és cert que aquestes formes de contingut s'exacerben durant els conflictes, la incitació a l'odi i la desinformació solen tenir l'arrel en narratives socials més àmplies, ja siguin nacionalistes, religioses o ideològiques. Aquestes narratives, que han anat arrelant amb el temps, ressegueixen en el discurs digital com a continguts violents o enganyosos. Els actors polítics solen amplificar aquestes històries, i presenten el seu propi bàndol com a moralment just i ofès. Se solen simplificar realitats complexes en oposicions binàries entre el bé i el mal, i els algorismes de les xarxes socials reforcen aquest pensament reduccionista perquè privilegien els continguts amb càrrega emocional i redueixen els matisos. Aquest entorn és un terreny fèrtil per a la propagació de la desinformació i la incitació.^[6]

El discurs de l'odi i la desinformació, entre altres formes de contingut violent, són el resultat directe de la polarització tòxica, un fenomen que va més enllà del desacord ideològic normal i que apareix quan els individus desenvolupen un profund menyspreu pels que tenen creences oposades a les seves, alhora que expressen una intensa lleialtat i afecció a les opinions del seu grup. Aquesta forma de polarització transforma les diferències polítiques o ideològiques en divisions basades en la identitat, i fomenta la percepció que el bàndol contrari no només està equivocat, sinó que és un enemic irreconciliable. La investigació psicològica identifica tres factors fonamentals que impulsen aquesta dinàmica: la deshumanització, l'aversion i el desacord. Quan els membres d'un grup creuen que l'altra part els detesta, els deshumanitza o s'hi oposa de manera fonamental, la polarització s'intensifica.^[7]

Això és exactament el que va passar en el cas del genocidi que s'està produint a Gaza. Des que va esclatar la guerra d'Israel contra Gaza el 7 d'octubre del 2023, una enorme guerra de desinformació s'ha estès pels espais digitals, i molts diuen que és un cas sense precedents. Israel va llançar una àmplia campanya integral de desinformació i influència dissenyada per justificar el seu atac militar contra Gaza i deslegitimar els drets dels palestins. Un element central d'aquesta iniciativa va ser una operació encoberta de 2 milions de dòlars, finançada pel Ministeri d'Afers de la Diàspora d'Israel, que va utilitzar contingut generat per intel·ligència artificial i bots per manipular l'opinió pública i promoure narratives deshumanitzadores sobre els palestins. Aquesta campanya es va dirigir estratègicament als legisladors dels Estats Units, especialment als demòcrates, a través de plataformes com Facebook, Instagram i X, amb propaganda personalitzada produïda per l'empresa israeliana STOIC. Posteriorment, OpenAI va desbaratar alguns d'aquests esforços, revelant una sofisticada operació destinada a amplificar el sentiment islamòfob i antipalestí als espais digitals occidentals.

“ La guerra de Gaza ha demostrat que els conflictes *offline* poden intensificar dràsticament la violència i la desinformació *online*, i l'increment de narratives falses ”

Al mateix temps, el Ministeri d'Afers Estrangers israelià va llançar una campanya publicitària gràficament i emocionalment manipuladora a YouTube, a Europa i Amèrica del Nord, dissenyada per suscitar el suport a les accions militars d'Israel. Segons l'anàlisi de l'organització 7amleh, aquests anuncis, que incloïen imatges pertorbadores i crides emmarcades en narratives centrades en els nens, violaven les normes de la plataforma però, tot i això, continuaven actius. A més, persones vinculades a Israel es van posar en contacte amb *influencers* per oferir-los pagaments i «sessions informatives» amb l'objectiu de difondre missatges a favor d'Israel a les xarxes socials, cosa que va contribuir a consolidar encara més les narratives patrocinades per l'estat als espais digitals de base. Aquesta manipulació orquestrada posa de relleu la guerra digital desigual en què Israel aprofita eines avançades i grans recursos per dominar el discurs i suprimir les veus palestines.^[8]

La guerra de Gaza ha demostrat, de manera inequívoca, que els conflictes *offline* poden intensificar dràsticament la violència i la desinformació en l'àmbit digital. L'existència de tota una pàgina de Wikipedia dedicada a rastrejar l'enorme quantitat de desinformació desencadenada durant el genocidi subratlla la magnitud d'aquest fenomen. No només destaca que el conflicte a Gaza va alimentar un augment de narratives falses i perjudicials en línia, sinó també que gran part d'aquesta desinformació va ser impulsada sistemàticament per actors polítics, més enllà de la difusió inconscient d'informació errònia per part d'usuaris comuns.^[9]

Al mateix temps, els oponents d'Israel, com l'Iran, han intensificat els esforços de desinformació, especialment durant l'empitjorament de la situació del juliol del 2025, després de l'ofensiva israeliana. Una campanya iraniana coordinada que va fer servir més de 100 comptes bot a X (anteriorment Twitter) es va replicar més de 240.000 vegades, amb l'objectiu d'influir en l'opinió pública nord-americana i dissuadir-la de possibles atacs contra les instal·lacions nuclears de l'Iran. L'operació promocionava el líder suprem de l'Iran i difonia afirmacions falses sobre els fracassos militars d'Israel, i descrivia Israel com un estat terrorista. Les publicacions van fer servir imatges i *hashtags* incendiàries per maximitzar la viralitat i socavar l'aliança entre els Estats Units i Israel. Els analistes consideren que la campanya forma part d'una estratègia més àmplia de l'Iran per manipular el discurs global i prevenir l'acció militar mitjançant

la guerra psicològica i informativa.^[10]

“ La naturalesa emocional dels missatges relacionats amb el conflicte, marcats per la por, la ira o el dolor, incrementa encara més la possibilitat de manipulació ”

Hi ha diversos factors que contribueixen a la propagació de la desinformació i altres formes de contingut polaritzador en temps de conflicte, entre d'altres, la falta generalitzada de verificació i de pensament crític a l'hora d'avaluar la informació rebuda, i la tendència a considerar que un contingut és creïble simplement perquè prové d'una font interna. La desinformació sovint es percep com a factual des d'una cosmovisió específica, especialment quan coincideix amb estereotips profundament arrelats o narratives tradicionals.

Els biaixos cognitius també tenen un paper fonamental: les persones tendeixen a buscar informació que confirmi les seves creences existents, eviten els continguts que qüestionen les seves creences i es resisteixen a actualitzar els seus punts de vista fins i tot quan s'enfronten a proves contràries creïbles. La naturalesa emocional dels missatges relacionats amb el conflicte (marcats per la por, la ira o el dolor) incrementa encara més la possibilitat de manipulació i confusió. La gent pot reconèixer l'existència de la desinformació, i creure que només els altres en són vulnerables, cosa que reforça els punts cecs del seu propi judici. L'efecte de cambra d'eco aprofundeix aquestes dinàmiques perquè limita l'exposició a perspectives alternatives, mentre que la desinformació encoberta sota el llenguatge de l'autoritat pública, institucional o científica adquireix una legitimitat injustificada. En alguns casos, paradoxalment, l'exposició a informació precisa pot consolidar la creença en falsedats, ja que els individus reinterpreten o rebutgen la veritat de maneres que reforcen les seves conviccions originals. En conjunt, aquestes dinàmiques creen un entorn fèrtil perquè prosperi la desinformació i s'intensifiqui la polarització.^[11]

El rol de les xarxes socials

Les plataformes de xarxes socials han tingut un paper significatiu en l'escalada de conflictes perquè incentiven discursos de divisió i potencialment violents, i tot sovint amplifiquen continguts que fomenten la polarització i l'assetjament massiu a través d'algorismes optimitzats per a mètriques de participació com ara comparticions, comentaris i temps de permanència. Tot i que les plataformes aborden els conflictes violents principalment amb la moderació reactiva dels continguts (responent a incidents o brots específics), aquest enfocament no resol els problemes de disseny més profunds i sistèmics que alimenten la dinàmica del conflicte molt abans que esclati la violència. Investigacions independents, com ara la relativa al paper de Facebook a Myanmar, han demostrat que les plataformes poden facilitar la incitació a la violència fora d'Internet perquè fomenten la divisió. La investigació dona suport a un panorama complex: les xarxes socials es correlacionen tant amb la polarització com amb un coneixement polític més gran, però la primera (especialment la polarització tòxica, en què la gent demonitza els grups oposats) és un preludi més perillós de la violència que els simples desacords polítics.^[12]

“ Les xarxes socials tenen un paper significatiu en l'escalada de conflictes perquè incentiven discursos violents. L'impacte no es limita a l'àmbit digital, actua dins d'un cicle de reforç que intensifica la polarització i incita a la violència offline ”

L'informe de la Stern School of Business de la Universitat de Nova York titulat «Fueling the Fire: How social media intensifies U.S. political polarization and what can be done about it» conclou que, encara que les xarxes socials no són la causa principal de la polarització política als Estats Units, exerceixen un paper fonamental en la intensificació de la polarització afectiva (l'hostilitat i el menyspreu profundament

arrelats entre grups polítics), la qual cosa, al seu torn, erosiona les normes democràtiques, debilita la confiança en les institucions i alimenta la violència al món real. L'informe destaca com els algorismes basats en la participació amplifiquen sistemàticament la divisió i, tot i les mesures internes ocasionals, les plataformes han fracassat àmpliament a l'hora d'autoregular-se.^[13]

La violència *offline* i *online* funciona com un cicle de reforç a través del qual qualsevol incident *offline* podria alimentar la violència *online* i viceversa. L'organització 7amleh va documentar un exemple destacat de Palestina que il·lustra el paper de les xarxes socials: va analitzar l'escalada digital que va conduir a l'atac del febrer del 2023 contra el llogaret de Huwara, a Cisjordània, on centenars de colons israelians van dur a terme un assalt violent que es va saldar amb l'assassinat d'un palestí, la destrucció generalitzada de propietats (incloent-hi la crema de conreus i vehicles), atacs a habitatges i el terror a què van ser sotmesos els residents. Durant els mesos previs a l'atac, 7amleh va identificar més de 15.000 continguts violents en hebreu en plataformes de xarxes socials, que anaven dirigits directament contra el llogaret i els seus habitants. Aquest contingut va servir per deslegitimar, calumniar i deshumanitzar la població palestina local, retratant-la en termes inhumans i amenaçadors. Aquesta incitació digital va establir les bases de la violència al món real, i va normalitzar l'hostilitat i justificar l'agressió contra la comunitat.^[14]

De la divisió al diàleg: polarització inversa

Es poden fer moltes coses per acabar amb els prejudicis i la polarització, i una de les hipòtesis és, simplement, la comunicació. El contacte entre grups pot tenir un impacte significatiu entre les parts en conflicte, però només si es fa correctament, ja que de vegades també pot agreujar la polarització. Per exemple: seguir els oponents a X podria consolidar les idees extremes pròpies o els prejudicis contra els altres. En canvi, si el contacte es fa de manera sostenible, amb un intercanvi respectuós d'idees entre persones del mateix grup o edat, per exemple, es podria reduir la polarització. La intervenció la poden dur a terme governs, organitzacions de la societat civil, mitjans de comunicació, plataformes de xarxes socials i altres actors, amb l'objectiu de difondre les perspectives dels altres. Escoltar històries des de la perspectiva dels altres podria

ajudar a reduir gran part dels prejudicis i la polarització. Tot i això, les xarxes socials han fet més mal que bé en permetre que les persones vegin i es relacionin amb persones o narratives similars, en lloc d'obrir altres perspectives.^[15]

“ Escoltar històries des de la perspectiva dels altres podria ajudar a reduir gran part dels prejudicis i la polarització ”

Per contrarestar-ho, iniciatives com Beyond Conflict recomanen posar en marxa campanyes de conscienciació pública destinades a exposar les percepcions errònies generalitzades que es tenen dels altres, i demanen que les figures influents assumeixin la responsabilitat quan difonen desinformació. Entre les estratègies pràctiques per mitigar la polarització hi ha fomentar el diàleg intergrup, promoure l'empatia i destacar els desacords interns dels grups polítics per posar fi a les narratives rígides de «nosaltres contra ells». A més, promoure l'amabilitat a les xarxes socials pot ajudar a deixar de normalitzar la deshumanització, de la mateixa manera que evitar la repetició d'informació falsa i abstenir-se de fer bromes amb prejudicis pot debilitar l'acceptabilitat social de la retòrica de divisió^[16].

Altres enfocaments defensen passar d'una moderació reactiva a intervencions proactives, a llarg termini i escalables, basades en el disseny de les plataformes. La proposta és que les xarxes defugin la classificació de continguts basada en la participació en contextos sensibles, limitin la capacitat de difusió massiva i introdueixin dissenys que fomentin interaccions significatives i de connexió. Les plataformes també han d'integrar el suport als esforços de consolidació de la pau, tot reconeixent que la pau no és només l'absència de violència, sinó la presència d'unes condicions socials en què totes les comunitats puguin prosperar. En última instància, els conflictes s'intensifiquen mitjançant cicles de reforç, i per trencar aquesta espiral cal acabar amb els incentius que premien la divisió i la manipulació en línia.^[17]

Altres recomanacions defensen fer reformes estructurals integrals, i insten les plataformes de xarxes socials a redissenyar de manera transparent els seus sistemes

algorítmics per tal de reduir la difusió de continguts incendiaris. Per exemple, l'informe de la Stern School of Business mencionat abans subratlla la importància d'invertir en equips interns de moderació de continguts i fomentar una col·laboració més estreta amb les organitzacions de la societat civil. També destaca el paper fonamental de la intervenció governamental i defensa una legislació que exigeixi transparència; faculti els organismes reguladors per fer complir les normes de conducta, i doni suport al desenvolupament de plataformes digitals alternatives que promoguin la participació democràtica. Finalment, l'informe apunta la polarització descontrolada impulsada per les xarxes socials com a amenaça directa contra l'estabilitat democràtica, que exigeix una acció urgent i coordinada entre tots els sectors.^[18]

Conclusió

Les plataformes de xarxes socials i les eines digitals tenen un paper significatiu i, sovint són perjudicials, en l'escalada de la violència, la divisió i la polarització, tant en temps de pau com, de manera més marcada, en temps de guerra. Les parts en conflicte exploten activament aquestes plataformes per amplificar les seves narratives, i sovint recorren a la desinformació i al discurs de l'odi com a eines estratègiques per deslegitimar el bàndol contrari. Les xarxes socials ofereixen un mitjà rendible i de gran abast per a la difusió d'aquests continguts, fet que les converteix en un instrument poderós en la guerra de la informació actual. És fonamental assenyalar que l'impacte d'aquest contingut no es limita a l'àmbit digital. Actua dins d'un cicle de reforç que intensifica la polarització, aprofundeix les fractures socials i, en última instància, incita a la violència fora de línia. Aquesta dinàmica subratlla la necessitat urgent que les plataformes rendixin comptes i es replantegin, de manera fonamental, la manera en què les infraestructures digitals interactuen amb la dinàmica dels conflictes.

[1] Stavros, A., S. Phalen, S. Almakki, M. Nacionales-Tafoya, i R. A. García. 2023. “Disinformation in Conflict Environments in Asia.” Gerald R. Ford School of Public Policy, University of Michigan.

- [2] 7amleh (Centre Àrab per a l'Avanç de les Xarxes Socials). 2022. "A Guide to Combating Online Hate Speech."
- [3] Polarization Research Lab. 2022. "How Do You Study and Reverse Political Animosity? These Researchers Are Working to Answer That Question." Charles Koch Foundation.
- [4] Stavros et al. 2023.
- [5] Barforoush, S., i S. Plaut. 2024. "Information Disorder in Times of Conflict." Canadian Museum for Human Rights.
- [6] Cobb, S., S. Kaplan, A. Marc, i G. Milante. 2021. "The Role of Narrative in Managing Conflict and Supporting Peace." Discussion paper, IFIT, Institute for Integrated Transitions, Barcelona.
- [7] Equip editorial de Psico-smart. 2024. "The Role of Technology in Conflict Mediation: Exploring Digital Tools and Platforms." Psico-smart Blog.
- [8] Qadi, A. 2025. "From Bot Farms to Censorship: Israel's Disinformation Warfare against Palestinians." *Palestine Chronicle*.
- [9] "Misinformation in the Gaza War." 2025.
- [10] Kahana, A. 2025. "Iran Deployed Bots to Post 240K Times to Block US Strikes on Nuclear Facilities." *NYP*.
- [11] Lewandowski, P. 2024. "Psychological Mechanisms of Disinformation and Their Impact on Social Polarization." *Studia Polityczne* 2: 85-104. Łukasiewicz Research Network – ITECH Institute of Innovation and Technology.
- [12] Stray, J., R. Iyer, i H. Puig Larrauri. 2023. "The Algorithmic Management of Polarization and Violence on Social Media." Knight First Amendment Institute.
- [13] Barrett, P. M., J. Hendrix, i J. G. Sims. 2021. "Fueling the Fire: How Social Media Intensifies U.S. Political Polarization and What Can Be Done about It." Center for Business and Human Rights, Stern School of Business, New York University.

[14] 7amleh (Centre Àrab per a l'Avanç de les Xarxes Socials). 2023. ["An Analysis of the Israeli Inciteful Speech against the Village of Huwara on Twitter."](#)

[15] Moskalenko, S. 2023. ["What Are the Solutions to Political Polarization?"](#) *Greater Good Magazine*, Greater Good Science Center, University of California.

[16] Equip editorial de Psico-smart. 2024. ["The Role of Technology in Conflict Mediation: Exploring Digital Tools and Platforms."](#) Psico-smart Blog.

[17] Stray, J., R. Iyer, i H. Puig Larrauri. 2023. ["The Algorithmic Management of Polarization and Violence on Social Media."](#) Knight First Amendment Institute

[18] Barrett, P. M., J. Hendrix, i J. G. Sims. 2021. ["Fueling the Fire: How Social Media Intensifies U.S. Political Polarization and What Can Be Done about It."](#) *Center for Business and Human Rights*, Stern School of Business, New York University.

Aquesta és una versió traduïda de l'article originalment publicat en anglès.

Sobre l'autor

Ahmad Qadi

Ahmad Qadi és director de supervisió i documentació de 7amleh. Treballa en moderació de continguts, polítiques de xarxes socials i censura. Ahmad és un defensor dels drets digitals, investigador i estudiant de doctorat que examina l'impacte de la tecnologia en les societats.

Fotografia

Metàfora visual sobre la desinformació i la polarització en l'entorn digital. Autoria: Evan Huang (Shutterstock).

ARTICLES CENTRALS

Riscos de la IA per a una pau sostenible

Evelyne Tauchnitz

Investigadora sènior i professora a l'Institut d'Ètica Social, Universitat de Lucerna

La pau sovint es mal interpreta com a mera absència de guerra o violència

manifesta: un estat d'ordre i estabilitat. No obstant això, aquesta concepció limitada del que Johan Galtung ha anomenat «pau negativa»^[1] passa per alt els fonaments relacionals, sistèmics i ètics més profunds que fan que la pau sigui sostenible en el temps. Per contra, la pau sostenible no és un assoliment estàtic o un estat final institucional, sinó una condició dinàmica que sorgeix de la qualitat de les relacions, la resiliència de les xarxes de connexió i la presència de la dignitat i la llibertat humanes.

Per tant, per comprendre millor la pau cal anar més enllà dels ideals abstractes o els marcs dels tractats i prestar atenció a com es relacionen entre si les persones, els grups i les institucions. La pau no és una substància o una estructura, sinó un patró positiu d'interacció, una cosa que està estretament vinculada amb el comportament humà. És un fenomen que passa «entre els nodes»: en les connexions, els intercanvis i els reconeixements mutus que uneixen les persones a través d'experiències i intercanvis positius. Aquests vincles es poden traçar com a xarxes, en què cada node (ja sigui una persona, un grup o una institució) és portador de capacitats i vulnerabilitats, i cada baula que connecta els diferents nodes reflecteix una qualitat particular de la relació, una combinació única de característiques com la confiança i la cura, però també el conflicte o l'abandonament. Aquesta visió d'una pau interconnectada desplaça el focus d'atenció dels indicadors estàtics a la dinàmica de la connexió: com es construeixen, tensen o trenquen les relacions, com es distribueix el poder i com coexisteixen la pau i la violència en una línia contínua. Les xarxes relacionals poden ser robustes, salvar divisions i donar suport a la cooperació; o poden

ser fràgils, marcades per la por, l'exclusió i la fragmentació. Així, doncs, la pau no és una cosa que ens ve donada, sinó (igual que la violència) una propietat que emergeix de les condicions que defineixen les característiques del sistema, sempre en risc d'esfondrar-se, especialment quan es veu pertorbat per crisis, injustícies o, també, transformacions tecnològiques (inclosa la Intel·ligència Artificial, IA).

“ La dignitat i la llibertat són fonaments ètics de la pau, i la resiliència n'és la columna vertebral: saber gestionar les crisis i transformar els conflictes de manera sostenible depèn del nivell de resiliència de les comunitats ”

Al centre de les xarxes pacífiques hi ha els principis ètics de la dignitat humana i la llibertat. La dignitat no és només un valor intrínsec, sinó una qualitat relacional, que es manté quan les persones són reconegudes en la seva singularitat i tractades amb veu i valor. La llibertat no és només estar lliure de coerció, sinó la capacitat de participar de manera significativa en la configuració de la pròpia vida i les relacions. Tal com han argumentat Hannah Arendt[2] i Amartya Sen[3], la llibertat és la capacitat real de decidir i actuar dins d'un context, enmig d'estructures que la poden impulsar o limitar. Quan es neguen sistemàticament la dignitat i la llibertat (mitjançant la vigilància, l'exclusió o el desinterès), la infraestructura relacional de la pau comença a desfer-se. La confiança s'erosiona, la participació s'esvaeix i la violència sorgeix majoritàriament no de l'odi, sinó del col·lapse sistèmic: la «banalitat del mal», com advertia Arendt, en què els actors ordinaris segueixen normes perjudicials en sistemes disfuncionals. El genocidi a Gaza i l'augment de la violència per part dels colons a Cisjordània després de l'atac de Hamàs del 7 d'octubre del 2023 en són un exemple tràgic.

Mentre que la dignitat i la llibertat són els fonaments ètics de la pau, la resiliència n'és la columna vertebral operativa: el conjunt de capacitats que permeten que els individus, les comunitats i els sistemes resisteixin a les pertorbacions i es recuperin o es transformin sense caure en la violència. Sempre hi haurà crisis i, fins i tot, conflictes,

però que esclati la violència o que, per contra, els individus, les comunitats i les institucions aconseguixin gestionar les crisis de manera sostenible i transformar els conflictes per mitjans noviolents en estats de coexistència pacífica depèn dels seus nivells de resiliència. La resiliència no consisteix únicament a sobreviure o recuperar-se. Es tracta d'afrontar les crisis de manera que es preservin els valors i les relacions fonamentals, adaptar-se a les condicions canviants i obrir espai per al canvi positiu i la renovació.

Podem identificar quatre pilars interdependents de la resiliència:

1. **Recursos:** Accés a aliments, refugi, atenció sanitària, coneixements, sentit emocional. Totes les eines materials i simbòliques necessàries per fer front a les crisis.
2. **Capital social:** Confiança, solidaritat i xarxes de suport mutu que permetin que les persones comparteixin responsabilitats, accedeixin a recursos i coordinin respostes.
3. **Capacitat d'adaptació:** Capacitat d'aprendre, innovar i ajustar estratègies quan les antigues ja no funcionen.
4. **Entorns propicis:** Institucions i polítiques que garanteixin l'equitat, protegeixin els drets humans i ofereixin vies per al canvi pacífic.

Aquests factors, junts, determinen si la pau pot perdurar sota pressió. Quan la resiliència és forta, les xarxes de connexió es flexionen però no es trenquen. Quan és feble, les crisis poden empènyer els sistemes cap a punts d'inflexió en què les espirals de violència s'autoreforquen (vegeu, per exemple, els recents brots de violència tribal a Síria, aquest 2025). Aquests punts d'inflexió es produeixen quan les normes socials viren cap a la por o l'agressió, els recursos escassegen, la confiança s'erosiona o els actors oportunistes s'aprofiten dels conflictes. Com passa a la teoria de les xarxes, una petita ruptura en una part del sistema pot produir una reacció en cascada, especialment si els llaços relacionals ja eren tensos. La secció següent analitza la força disruptiva de la IA i el seu impacte potencial en la resiliència, que configura la capacitat de les xarxes per salvaguardar la pau.

La IA com a risc per a la resiliència de les xarxes i la seva capacitat per salvaguardar la pau

La intel·ligència artificial està reconfigurant la manera de treballar, comunicar-se i governar-se de les persones, i sovint s'emmarca en termes d'innovació, eficiència o optimització. No obstant això, quan es mira a través de la lent de la pau relacional, la IA revela un risc més profund: redueix la resiliència dels individus i les societats a l'hora de gestionar les crisis i els conflictes de manera pacífica.

Per tant, entendre l'impacte de la IA sobre la pau fa necessari anar més enllà d'amenaques manifestes com ara els sistemes d'armes autònomes o les noves amenaces cibernètiques. Pel que fa a la resiliència, s'han d'examinar els efectes de la IA sobre els recursos, el capital social, la capacitat d'adaptació i els entorns propicis, els elements que formen la infraestructura relacional de la pau sostenible.

La IA i l'alteració dels recursos: la dignitat mitjançant el treball i la integritat emocional

Els recursos són la base de la resiliència a qualsevol xarxa: no només els béns materials com el menjar o el refugi, sinó també les capacitats simbòliques, emocionals i d'informació. Les tecnologies de la IA controlen cada cop més el flux i la distribució d'aquests recursos i, quan ho fan, remodelen les condicions en què s'afirma o es nega una vida amb dignitat.

“ Des d'una mirada de pau relacional, la IA revela un risc profund: redueix la resiliència dels individus i les societats a l'hora de gestionar les crisis i els conflictes de manera pacífica ”

Des d'un punt de vista estructural, les eines potenciades per la IA s'ocupen cada cop més de tasques administratives repetitives que tradicionalment feien els empleats

d'oficina, com ara processar factures, actualitzar registres de nòmines o verificar formularis electrònics. Tot i que és possible que aquests sistemes no substitueixin funcions completes d'avui per demà, redueixen significativament la demanda de mà d'obra, cosa que es tradueix en menys oportunitats laborals. En altres sectors s'observen tendències semblants que redueixen la necessitat de personal: els *chatbots* d'IA gestionen gran part de les consultes d'atenció al client; els sistemes de visió per ordinador que hi ha als magatzems guien els robots autònoms per recollir, classificar i embalar mercaderies; en les finances, els sistemes de *trading* algorítmic executen operacions i optimitzen tasques que abans eren gestionades per equips d'analistes júnior.

Si bé sorgeixen alguns llocs de treball nous (per exemple, en la formació de models d'IA, l'etiquetatge de dades o el manteniment i la supervisió de sistemes automatitzats), la naturalesa d'aquestes oportunitats sol tenir una definició molt limitada. Molts estan vinculats a funcions específiques dins del procés de desenvolupament de la IA, com ara l'anotació de conjunts de dades per a l'aprenentatge automàtic, l'ajustament fi de models lingüístics, la supervisió de resultats algorísmics a la recerca d'errors o el manteniment de maquinària autònoma. Altres comporten funcions de supervisió en què els humans examinen els processos automatitzats i només hi intervenen quan el sistema troba excepcions o errors. A més, moltes d'aquestes noves oportunitats laborals solen ser temporals, estan concentrades geogràficament o requereixen coneixements avançats que molts treballadors no poden adquirir fàcilment.

Per tant, l'efecte net de la IA sobre el mercat laboral probablement serà desigual i disruptiu per tres motius. En primer lloc, l'automatització tendeix a beneficiar els actors altament qualificats o amb gran poder adquisitiu, mentre que els treballadors del Sud Global, els mercats laborals precaris i els treballadors de feines rutinàries s'enfronten al major risc de desposseïció. En segon lloc, els períodes de transició entre la pèrdua de feina i una nova ocupació poden ser llargs i desestabilitzadors, i erosionar la seguretat econòmica. En tercer lloc, fins i tot quan la IA augmenta l'eficiència i redueix el cost dels béns, això no es tradueix automàticament en millors condicions de vida.

“ La IA contribueix al «colonialisme de dades»: s’extreuen quantitats ingents de dades i les persones passen a ser explotables seguint els patrons històrics d’extracció i domini dels recursos ”

Els guanys sovint es distribueixen de manera desigual: mentre que alguns individus i regions es beneficien de productes més barats, millores dels serveis i noves oportunitats de mercat, d’altres experimenten la pèrdua d’ocupació, l’estancament salarial o l’afebliment de les proteccions laborals. Aquestes disparitats poden incrementar les desigualtats existents, tant dins dels països com entre ells, ja que els treballadors altament qualificats i els propietaris de capital s’emporten una part desproporcionada dels beneficis. El resultat per a molts és una pèrdua de dignitat econòmica: la capacitat de mantenir-se a si mateix i la família amb propòsit i seguretat. Aquests canvis tecnològiques proporcionen un argument sòlid a favor d’una renda bàsica incondicional: un pagament garantit i regular a tots els ciutadans, basat en el dret a una vida digna en què se satisfacin les necessitats bàsiques.

A més, els sistemes algorítmics de contractació i rendiment (com, per exemple, les eines automatitzades de selecció de personal o els programes informàtics de seguiment de la productivitat basats en la IA) redueixen les persones a mètriques, cosa que dona lloc a la discriminació (per exemple, candidats rebutjats a causa de llacunes en l’historial laboral) i la infravaloració de les dimensions humanes com la creativitat, l’atenció i la col·laboració.

A escala mundial, la IA contribueix a allò que els erudits han anomenat «colonialisme de dades».[4] S’extreuen quantitats ingents de dades (tot sovint sense consentiment) d’individus, comunitats i dispositius d’arreu del món perquè siguin analitzades, monetitzades i controlades per unes quantes empreses i estats poderosos. Aquest procés reflecteix els patrons històrics d’extracció i domini de recursos, amb el gir inesperat que el «recurs» en qüestió és la petjada relacional i de comportament de les vides humanes. La dignitat es veu compromesa no només perquè s’eludeix el

consentiment, sinó perquè les persones esdevenen “llegibles” i explotables sense reciprocitat ni recurs.

Fins i tot els recursos emocionals i psicològics se’n veuen afectats. Les plataformes millorades amb la IA, com el feed «Per a tu» de TikTok, la pàgina «Explorar» d’Instagram, el «News Feed» de Facebook, l’algorisme de línia temporal de X (abans Twitter) o la reproducció automàtica i els vídeos suggerits de YouTube, utilitzen l’aprenentatge automàtic per predir i amplificar els continguts amb més probabilitats de captar i mantenir l’atenció.

“ La IA pot millorar l’accés a la informació o a determinats serveis, però també mina la dignitat humana ”

Especialment a les xarxes socials, aquests mecanismes intensifiquen la comparació, la competició i la performativitat, ja que els usuaris estan exposats contínuament a representacions dels èxits, els estils de vida i les opinions dels altres. Mitjançant la captació de l’atenció i les emocions amb fins lucratiu, aquests sistemes erosionen l’estabilitat interior i l’autoestima de les persones, dimensions essencials de la resiliència. Els sistemes de vigilància degraden encara més aquests recursos perquè produeixen una ansietat constant de baix nivell, especialment entre les poblacions marginades i els actors de la societat civil que ja s’enfronten a una vigilància desproporcionada, ja sigui mitjançant algorismes policials predictius, la supervisió al lloc de treball, el reconeixement facial automatitzat en espais públics o la vigilància de l’activisme en línia impulsada per la IA.

En conjunt, la IA reconfigura els fluxos de recursos de manera que pot millorar l’accés a la informació o a determinats serveis, però també mina la dignitat que es deriva del fet que es valori la pròpia feina, se satisfacin les pròpies necessitats i es respectin els propis límits.

La IA i l’erosió del capital social: fracturar la confiança que sustenta la pau

El capital social (la xarxa de confiança, normes i relacions informals que uneixen les persones) és un pilar bàsic de la resiliència en qualsevol comunitat. Permet la coordinació, l'ajuda mútua i l'acció col·lectiva. Quan la confiança i l'empatia circulen amb facilitat, les xarxes poden resistir la pressió sense arribar a trencar-se. En canvi, quan aquests vincles són febles, les crisis desemboquen més ràpidament en retrets, por i divisió.

Els sistemes d'IA intervenen cada cop més en l'entramat relacional que sustenta la pau. De manera més visible, els algorismes de les xarxes socials, optimitzats per la interacció (*engagement*), donen prioritat als continguts que provoquen indignació, reafirmació o altres emocions fortes. Això canvia l'equilibri del que circula per dins de les xarxes i entre elles, i dona més visibilitat al material que divideix o que té càrrega emocional i, al mateix temps, desplaça el contingut que fomenta el diàleg o el matís. Amb el temps, aquest filtrat algorítmic fomenta la formació de cambres d'eco polaritzades: agrupacions molt unides dins de xarxes més àmplies en què la informació flueix principalment entre persones d'idees afins. Aquests conglomerats fragmenten la xarxa en general, bo i afeblint el capital social que fa de pont (les connexions que uneixen les persones d'orígens o perspectives diferents), alhora que reforcen el capital social d'unió dins de grups homogenis.

A mesura que s'enforteixen les identitats dins del grup, també s'enforteix la polarització tòxica (afectiva), una forma de divisió en què els individus no només discrepen, sinó que desenvolupen un profund menyspreu pels que tenen opinions oposades, juntament amb una intensa lleialtat al seu propi grup. Aquesta mentalitat de «nosaltres contra ells» redueix el ventall de perspectives i menyscaba la confiança, la reciprocitat i les normes compartides que sustenten la cooperació. Tot i que la polarització no és nova, la IA l'accelera i l'amplifica (sovint de manera invisible), modificant la dinàmica de xarxa que afavoreix l'entesa i el reconeixement mutu.

“ Els algorismes de les xarxes socials prioritzen els continguts que generen divisió i indignació.

IA accelera i amplifica la polarització ”

Més enllà de donar forma al que es veu a Internet, la IA modela cada cop més la manera com sentim i com ens comportem. Les tecnologies de la IA implementades a les xarxes socials, el petit comerç, l'ensenyament, els llocs de treball i l'administració pública sovint utilitzen l'anàlisi facial, la detecció del to de veu i les dades biomètriques per provocar emocions en temps real. Un cop detectats, aquests estats emocionals es poden utilitzar per adaptar el contingut o les respostes: un client frustrat podria rebre un to tranquil·litzador d'un *chatbot*; un estudiant que una plataforma d'aprenentatge d'IA indica que està desmotivada podria rebre material més estimulant; si es detecta que un empleat no té una veu prou «positiva» a les trucades, se li podria sol·licitar que faci servir un to més optimista.

Tot i que sovint aquestes es presenten com a eines per millorar la qualitat dels serveis o el rendiment laboral, les mateixes tècniques per llegir les emocions i influir-hi es poden reutilitzar en contextos polítics o socials. Per exemple, les campanyes polítiques o d'activistes podrien fer servir la IA emocional per identificar i dirigir-se a persones ja preparades per a la ira o la por impulsant continguts que reforcin els greuges i enforteixin la solidaritat dins del grup. Tots dos efectes intensifiquen les divisions existents, i fan més difícil que les persones interactuïn de manera constructiva per sobre de les diferències. Quan es combinen amb la vigilància impulsada per la IA, els efectes es magnifiquen. La consciència permanent de ser vigilats o perfilats fomenta l'autocensura i reprimeix la dissidència. Això mina l'autenticitat, la confiança i l'obertura necessàries per a una pau resilient, i les substitueix per interaccions cauteloses i calculades que debiliten les xarxes de les quals depèn la cohesió social.

En règims autoritaris com ara Rússia o la Xina, la vigilància impulsada per la IA i els sistemes de crèdit social formalitzen aquesta ruptura de la confiança. Quan les persones temen que qualsevol vincle social les pugui fer vulnerables al control de l'estat o a danys en la seva reputació, comencen a retirar-se de la vida cívica i comunitària. El teixit social no es desfà per la violència directa, sinó per l'erosió relacional, un col·lapse lent de les institucions intermediàries i de les solidaritats quotidianes.

La IA afebleix la capacitat d'adaptació: encadenar les societats a pràctiques perjudicials del passat

La capacitat d'adaptació potser és la forma més subtil però essencial de resiliència. És el que permet que els individus i les institucions afrontin les novetats, donin resposta a la retroalimentació i canviïn de rumb quan les estratègies antigues ja no funcionen. Sense ella, els sistemes esdevenen fràgils, incapaços de recuperar-se o transformar-se sota pressió. En un món modelat per la IA, aquesta capacitat és cada cop més limitada.

“ Mentre que abans les persones confiaven en el propi judici i sentit comú, ara s'espera que segueixin el que marquen els algoritmes ”

Molts sistemes d'IA estan dissenyats per optimitzar resultats específics basant-se en dades històriques. Ara bé, quan ho fan, sovint s'aferren a determinats supòsits, mètriques o patrons que es resisteixen al qüestionament o a l'adaptació. Per exemple: els sistemes policials predictius poden perpetuar prejudicis històrics basats en l'origen ètnic o socioeconòmic. A més, les persones afectades per les decisions de la IA sovint no tenen la capacitat de comprendre, qüestionar o resistir-se a aquests sistemes. Això és especialment cert en el cas de les poblacions marginades que es poden veure sotmeses a avaluacions algorítmiques de benestar, denegacions automatitzades de visats o vigilància digital, tot això sense accés a explicacions, reparació o possibilitats de participació. Això no només genera una injustícia epistèmica, sinó també desempoderament pràctic, frustració i una eventual resignació: la negació de la capacitat per aprendre dels sistemes que conformen la pròpia vida i respondre-hi.

Potser el més important és que la IA pot dissuadir la iniciativa i la capacitat de fer excepcions, totes dues fonamentals per a la capacitat d'adaptació. En els casos en què abans les persones confiaven en el propi judici i sentit comú, ara s'espera que compleixin protocols algorítmics, fins i tot quan no s'ajusten a la realitat de la situació viscuda.

Per exemple: en el sistema de justícia penal, els algoritmes d'avaluació de riscos poden recomanar sentències severes per als joves aturats de barris marginats sense tenir en compte les causes profundes de la delinqüència, com ara la desocupació (potencialment vinculada a l'automatització) o l'absència de perspectives significatives per al futur. La capacitat de fer excepcions, de reconèixer el potencial de rehabilitació, d'oferir segones oportunitats i de sopesar factors que no recullen les dades és crucial no només per a les perspectives a llarg termini de les persones, sinó també per a la cohesió social. De la mateixa manera, en els sistemes d'assistència social, les comprovacions automatitzades d'elegibilitat poden denegar l'ajut a les famílies amb grans necessitats si les seves circumstàncies no coincideixen amb les categories preestablertes, i poden deixar els treballadors de primera línia amb poc marge per anul·lar la decisió. En tots dos casos, l'adhesió rígida als resultats algorítmics redueix l'espai per al judici moral sensible al context i la resolució pragmàtica de problemes, les mateixes qualitats que permeten que les societats s'adaptin de manera constructiva a les circumstàncies canviants al llarg del temps.

La IA i el col·lapse dels entorns propicis: el deteriorament de les institucions democràtiques

L'últim pilar de la resiliència, l'entorn propici, inclou els sistemes jurídics, les institucions polítiques i els marcs de governança que gestionen el risc, protegeixen els drets i en garanteixen l'equitat. Aquestes institucions exerceixen un paper fonamental en l'estructuració de les relacions, la mediació en els conflictes i la defensa de la dignitat i la llibertat dels membres d'una comunitat. Tot i això, la IA s'està desenvolupant de maneres que cada vegada més superen, eludeixen o malmeten aquestes estructures.

“ En molts contextos, l'ús de la IA en la vigilància, el control de fronteres o el seguiment de protestes erosiona les llibertats civils, especialment dels grups vulnerables ”

L'opacitat de molts sistemes d'IA, sovint protegits per la llei de propietat intel·lectual o el secret comercial, dificulta que les persones afectades (o fins i tot els reguladors) entenguin com es prenen les decisions administratives i de governança. Això afecta la rendició de comptes i la justícia processal. El fet que la IA sovint obtingui coneixements a partir de dades esbiaixades o incompletes encara agreuja més aquest repte: quan les injustícies sistèmiques es codifiquen en lògiques algorítmiques, la injustícia es naturalitza i es fa invisible.

A més, el desenvolupament i el desplegament de la IA actualment estan dominats per uns quants poderosos actors corporatius i organismes estatals, els quals sovint actuen a escala transnacional, amb una supervisió democràtica mínima. En molts contextos, l'ús de la IA en la vigilància, el control de fronteres o la supervisió de protestes ha erosionat activament les llibertats civils, especialment en el cas de grups que ja eren vulnerables. Per exemple, a la regió xinesa de Xinjiang s'han desplegat sistemes avançats de reconeixement facial per vigilar i detenir els musulmans uigurs, una clara violació de la llibertat de moviment i de culte. A Grècia, els drons, les càmeres i els sistemes basats en intel·ligència artificial finançats per la UE vigilen els moviments dels migrants a les fronteres terrestres amb Turquia, sovint de manera poc transparent, la qual cosa planteja greus problemes de drets humans al voltant del desplaçament forçós i la criminalització de la migració. Als territoris palestins ocupats, les autoritats israelianes han implementat sistemes de reconeixement facial basats en la IA, com ara els programes «Llop blau» i «Llop vermell», per identificar i rastrejar els palestins a través dels punts de control i als espais públics. En altres llocs, en protestes a Rússia, Índia o l'Iran, s'han utilitzat eines de vigilància basades en la IA (inclosos sistemes automatitzats d'identificació com ara el reconeixement facial i de la manera de caminar, que analitza els patrons de marxa d'un individu) per identificar i perseguir els manifestants, vulnerant greument els drets a la llibertat d'expressió i de reunió.

L'ús de sistemes algorítmics per vigilar, perfilar o seleccionar grups sense el context o els recursos adequats debilita tant els drets humans com la resiliència social. A mesura que l'entorn flaqueja sota aquestes pressions, les xarxes que abans sostenien la interacció pacífica es van fent més i més propenses a la ruptura. La confiança en les institucions democràtiques disminueix. El recurs a la reparació es fa més difícil. Les persones deixen de confiar que el sistema les pugui protegir i, en absència de vies

pacífiques per al canvi, poden recórrer a la resistència, la retirada o la violència.

Conclusió: restablir la pau a l'era de la IA

Tot i que no són intrínsecament violents, els sistemes d'IA poden erosionar les condicions (recursos, capital social, capacitat d'adaptació i entorns propicis) que fan que les societats siguin resilients als conflictes i les crisis. En interrompre l'accés als recursos, fragmentar les xarxes de connexió, limitar la capacitat de resolució de problemes i afeblir les institucions democràtiques, la IA corre el risc de deteriorar el teixit relacional que manté unides les comunitats. Aquests riscos poques vegades es donen a conèixer amb sotragades sobtades: sorgeixen silenciosament mitjançant la desconexió, el desempoderament i la deshumanització. Però no són inevitables.

La IA no és una força única i determinista. Les seves repercussions depenen de les finalitats a què es destina, dels valors integrats en el seu disseny i dels contextos en què s'implementa. Com demostren els exemples positius següents, la IA també es pot utilitzar juntament amb els pilars de la resiliència per promoure la pau en lloc de minar-la:

Accés equitatiu als recursos: en contextos en què les tensions entre comunitats són més grans com, per exemple, entre pastors i agricultors que competeixen per unes terres escasses, les eines de previsió del clima i la planificació de l'ús de la terra impulsades per la IA poden ajudar a preveure les sequeres, optimitzar les rotacions de pasturatge i reduir les disputes pels recursos. A Kenya, per exemple, plataformes com *Virtual Agronomist* i *PlantVillage* ofereixen assessorament agrícola local en diversos idiomes, cosa que permet que els petits agricultors millorin els seus rendiments.

Creació de capital social a totes les comunitats: les plataformes de diàleg assistides per IA, com *Pol.is*, que s'ha utilitzat a Taiwan, Canadà, Singapur, Filipines, Finlàndia, l'Estat espanyol i altres països, han demostrat que la tecnologia pot superar les divisions traçant àrees d'acord entre grups grans i diversos. En contextos molt polaritzats, aquestes eines poden crear connexions entre persones que, d'altra manera, mai no es trobarien, ja sigui per motius ètnics, religiosos o socioeconòmics.

Millorar la capacitat d'adaptació mitjançant una planificació inclusiva: en ciutats brasileres com Porto Alegre i Belo Horizonte, l'elaboració de pressupostos participatius millorada amb IA permet que els residents (inclosos els de zones marginades) proposin, debatin i votin les prioritats d'inversió pública. Això no només reforça la capacitat local per resoldre problemes, sinó que també genera la confiança i les aptituds necessàries perquè les comunitats s'adaptin als reptes futurs.

Reforçar els entorns propicis mitjançant la democràcia digital: Plataformes cíviques com «Decidim», a Barcelona, ofereixen sistemes transparents i de codi obert perquè els ciutadans puguin crear conjuntament polítiques, elaborar propostes i demanar comptes a les institucions. Aquestes eines, si es gestionen correctament i de manera inclusiva, poden revitalitzar la confiança en la governança i permetre formes de democràcia més directes i participatives.

“ No es tracta només de fer que els sistemes d'IA siguin més segurs i eficients, sinó de consolidar-los amb una visió de pau que doni prioritat a la dignitat humana i a la llibertat, especialment dels més vulnerables ”

Si alineem l'ús de la IA amb els principis que protegeixen la dignitat humana i la llibertat, podem ajudar a transformar les xarxes per acostar-les a la confiança en lloc de la desconfiança, i a la cooperació en lloc de la polarització. D'aquesta manera, la IA podria convertir-se no en una amenaça per a la pau sostenible, sinó en alguna cosa que hi contribueixi activament. Per tant, no es tracta simplement de fer que els sistemes d'IA siguin més segurs o més robustos i eficients. Es tracta de tornar a consolidar-los amb una visió de pau: una visió que doni prioritat a la dignitat humana i a la llibertat, especialment dels més vulnerables. Això pot incloure enfocaments de disseny ètic i cocreació, però també pot definir espais lliures d'IA reservats només per als humans. En qualsevol cas, és indispensable comptar amb dos marcs ètics:

En primer lloc, l'ètica de la cura ens recorda que la pau no es manté mitjançant el control, sinó mitjançant l'atenció a la necessitat, la vulnerabilitat i el context. Els enfocaments orientats a la cura fomenten el disseny de sistemes inclusius, receptius i basats en les relacions humanes. Ens conviden a valorar no només els resultats, sinó també la qualitat de les interaccions que ens porten fins a ells.

En segon lloc, un enfocament basat en els drets humans garanteix que la pau no es deixi únicament en les mans d'una intenció benèvola. Els marcs de drets integren la dignitat i la llibertat en les normes jurídiques i les pràctiques institucionals, protegeixen les persones dels abusos sistèmics i permeten una participació significativa en la configuració del futur tecnològic. Proporcionen barreres de protecció estructurals, com ara la transparència, la responsabilitat i la no-discriminació, que són essencials per preservar la pau en condicions de canvis ràpids i crisi.

En aquest sentit, la pau a l'era de la IA no és només un problema tècnic o normatiu. És un projecte moral i polític. Cal replantejar-se no només les eines que construïm, sinó els valors que codifiquem i els futurs que fem possibles. Si volem preservar la pau en una era de màquines intel·ligents, hem de començar per defensar el que ens fa humans, i dissenyar tenint-ho en compte.

[1] Galtung, J. 1969. "Violence, Peace and Peace Research." *Journal of Peace Research* 6 (3): 167–91.

[2] Arendt, H. 2006 [1963]. *Eichmann in Jerusalem: A Report on the Banality of Evil*. Penguin Publishing Group.

[3] Sen, A. 2014 [1999]. "Development as Freedom." A *The Globalization and Development Reader: Perspectives on Development and Global Change*, 525.

[4] Couldry, N., i U. A. Mejias. 2019. "The Costs of Connection: How Data Is Colonizing Human Life and Appropriating It for Capitalism." A *The Costs of Connection*. Stanford University Press.

Aquesta és una versió traduïda de l'article originalment publicat en anglès.

Sobre l'autora

Evelyne Tauchnitz

Investigadora sènior i professora a l'Institut d'Ètica Social, Universitat de Lucerna, Suïssa. La seva experiència se situa a la intersecció entre l'ètica, la tecnologia, la IA, la pau i els drets humans. Exerceix com a vicepresidenta del Panell sobre IA i Construcció de la Pau del Panell Internacional sobre l'Entorn de la Informació (IPIE), investigadora associada al Centre de Tecnologia i Afers Globals (CTGA) a la Universitat d'Oxford, i membre sènior del Centre per a la Innovació en la Governança Internacional (CIGI). L'Evelyne també és membre del Consell de la Fundació Peacenexus i antiga membre del Grup Assessor Multistakeholder (MAG) del Fòrum de Governança d'Internet de les Nacions Unides. Té un doctorat en Relacions Internacionals, amb especialització en Ciència Política, per l'Institut de Postgrau d'Estudis Internacionals i de Desenvolupament (IHEID) de Ginebra.

Fotografia

Representació visual del concepte d'intel·ligència artificial i connexió digital. Autoria: Pixel-Shot (Shutterstock).

ARTICLES CENTRALS

Algoritmes pont: eines per a la despolarització

Luke Thorburn

Investigador de AI & Democracy Foundation

És ben sabut que, per optimitzar l'engagement, els algoritmes de les xarxes socials tendeixen a donar una visibilitat desproporcionada a les veus més extremes i incendiàries,^[1] cosa que eleva la temperatura emocional de les converses en línia i contribueix a la polarització política.^[2] Ara bé, seria possible dissenyar algoritmes de classificació que ajudessin a crear punts en comú? Aquesta és la motivació subjacent d'una àrea emergent de recerca i pràctica al voltant dels «algoritmes pont» i la «classificació basada en ponts». En aquest article, faig una introducció concisa als algoritmes pont, explico on i com s'han utilitzat fins ara, tant en organitzacions de la societat civil com en plataformes de xarxes socials, i en resumeixo les limitacions i els reptes actuals.

El terme «classificació basada en ponts» pot descriure qualsevol mètode de classificació d'alternatives —ja siguin publicacions en xarxes socials, propostes polítiques, respostes a enquestes o candidats a càrrecs electes— que ajudi a crear entesa mútua i confiança entre les parts enfrontades.^[3] Aquest objectiu qualitatiu es trasllada a la pràctica de moltes maneres diferents. Explicaré els enfocaments més habituals, però perquè sigui més fàcil d'entendre imaginem-nos que volem iniciar un procés en línia — a la comunitat o regió que coneguem millor — en què els membres de grups que han estat en conflicte hagin de presentar les seves propostes per escrit sobre el que hauria de passar a partir de llavors. Com a persona facilitadora del procés, heu de decidir quines propostes (que podrien ser milers) tindran més visibilitat quan comuniquen els resultats a la comunitat. A més, heu de fer-ho d'una manera que

serveixi de pont, és a dir, que ajudi a fomentar l'entesa i la confiança mútues.

“ Els algoritmes de les xarxes socials tendeixen a donar una visibilitat desproporcionada a les veus més extremes i incendiàries. Podríem dissenyar algoritmes de classificació que ajudessin a crear punts en comú? ”

L'enfocament més habitual és identificar les propostes que representen punts en comú o d'«aprovació diversa», és a dir, que compten amb l'aprovació de persones que normalment no estan d'acord entre si. Si es disposa de dades en relació amb els vots de les persones de la comunitat sobre el suport a cada proposta, és possible quantificar el nivell de suport a cada proposta dins de cada grup i, aleshores, identificar les propostes que compten amb un alt nivell de suport en diversos grups. Trobar aquestes propostes i donar-los visibilitat té, com a mínim, dos efectes importants. En primer lloc, demostra que, de fet, sí que hi ha punts en comú, sovint força grans, que no solen ser àmpliament acceptats en situacions de conflicte. En segon lloc, dirigir l'atenció cap a les idees en la intersecció entre diferents grups, encara que no comptin amb un suport universal, ajuda a reduir la classificació,^[4] és a dir, l'homogeneïtat dels grups d'opinió, que és un factor de risc conegut per a l'escalada de conflictes. Vegem-ne alguns exemples:

Aquest enfocament ha estat utilitzat fa poc per l'Aliança per la Pau al Pròxim Orient (ALLMEP) en una sèrie de diàlegs^[5] en línia impulsats per ajudar a crear punts en comú entre negociadors de pau israelians i palestins, un procés que va donar lloc a un conjunt de cinc demandes per als líders mundials i la comunitat internacional, que van comptar amb un suport superior al 90% a les dues bandes.

S'ha implementat a gran escala a les Notes de la Comunitat, una funció de la plataforma X (abans Twitter) que permet als usuaris proposar notes que aporten un context important a les piulades que consideren enganyoses. Aquestes notes es mostren públicament si un algoritme determina que és probable que siguin

considerades útils per persones dels dos extrems de l'espectre polític. Aquest algoritme és de codi obert, i la funció també s'està provant a les plataformes de Meta (Facebook, Instagram, Threads), TikTok i YouTube.

Un altre exemple és Polis, una eina de codi obert dissenyada per facilitar el diàleg col·lectiu en línia, àmpliament utilitzada en el context de la societat civil i de consolidació de la pau, simplifica l'accés a aquest tipus de classificació. A l'informe estàndard d'una conversa de Polis, només cal baixar fins a la secció de totes les declaracions i seleccionar l'opció d'ordenar les declaracions per consens informat pel grup.

“ La classificació basada en ponts pot descriure qualsevol mètode de classificació d'alternatives – publicacions a xarxes o propostes polítiques – que ajudi a crear entesa mútua i confiança entre les parts enfrontades ”

Un segon tipus d'enfocament és intentar reflectir un conjunt de propostes que siguin representatives de les opinions de la comunitat. Així es garanteix la inclusió de propostes diverses, però també un context suficient sobre el grau de suport que tenen aquestes propostes i d'on prové aquest suport. La representació i el context social són importants perquè, en contextos polaritzats, solen haver-hi grans diferències de percepció:^[6] tendim a pensar que l'altra part té opinions més extremes o intolerables de les que realment té. El context social necessari per desmuntar aquestes falses percepcions també sol faltar a les xarxes socials:^[7] d'una banda, actuen com un «prisma»^[8] que dona una visibilitat desproporcionada a les perspectives més incendiàries; d'altra banda, només ofereixen recomptes bruts de «m'agrada», «compartir», etc., sense informació sobre fins a quin punt ressona una publicació entre la població en general o en quines comunitats és més present aquest sentiment. Per això, pot ser important que els processos gestionats per la societat civil contribueixin a oferir aquest context social.

Aquest enfocament també s'aplica a Polis, l'eina esmentada abans, que al seu informe estàndard ofereix tant una visualització dels grups d'opinió més destacats com un informe sobre fins a quin punt cada grup està d'acord amb cada afirmació.

I aquesta aproximació també és una de les principals raons que justifiquen l'ús d'enquestes d'opinió pública tradicionals en processos de pau,^[9] com les enquestes utilitzades per Colin Irwin^[10] a Irlanda del Nord, el Caixmir, els Balcans, Sri Lanka i altres llocs. L'objectiu és – en part – ajudar les persones a adonar-se que hi ha molta més gent que comparteix les seves opinions del que es pensen (és a dir, reduir la «ignorància pluralista»).

“ Els algoritmes pont són part d'un ecosistema emergent d'eines deliberatives en línia que poden facilitar el diàleg en contextos polaritzats ”

Un tercer tipus d'enfocament és utilitzar classificadors automatitzats per identificar i millorar la classificació de les propostes amb trets evidents que indiquen que han estat redactades de bona fe. Aquests classificadors solen ser més «opacs» que els dos enfocaments anteriors: no sempre és possible saber per què el classificador ha puntuat un text determinat d'una manera concreta. Per això, l'ús d'aquest tipus de classificadors podria ser menys adequat en aquells processos en què la transparència i l'equitat procedimental siguin cabdals. Ara bé, poden ser útils en fòrums en línia més informals, per exemple, per animar els participants a reflexionar sobre com poden rebre els altres la seva aportació i per empoderar-los perquè filtrin els tipus de aportacions que consideren valuoses.

Com a exemple, Google Jigsaw ha creat classificadors automatitzats, gratuïts, que es poden utilitzar per puntuar textos (per exemple, comentaris en un fòrum en línia) segons el grau d'«atributs pont» que presenten, com ara compassió, curiositat, matisos o respecte.

Reptes i limitacions

Cadascun d'aquests enfocaments té les seves limitacions, i el disseny d'algoritmes pont és una àrea de recerca molt activa. No obstant això, cal destacar tres reptes que és important tenir en compte.

En primer lloc, la classificació dels elements de contingut és intrínsecament de suma zero, i l'optimització de qualsevol aspecte — ja sigui els punts en comú, la representativitat, els matisos o qualsevol altre paràmetre — implicarà enfrontar-se a concessions en altres objectius com a facilitador del procés. Com a exemple, podem fixar-nos en l'objectiu de punts en comú. És molt més fàcil que les persones es posin d'acord en vaguetats sobre la creació d'un futur més harmoniós que, per exemple, en les clàusules redactades de manera precisa que es podrien incloure en un acord de pau substantiu. I molts negociadors de pau són conscients de la «jugada» diplomàtica, que consisteix a modificar el llenguatge perquè sigui cada vegada més abstracte o procedimental i permeti així continuar el diàleg malgrat un desacord irresoluble. El resultat, per exemple, no és un acord sobre com es distribuiran els beneficis i les càrregues, sinó un acord que recollirà senzillament que s'han de distribuir «de manera justa» o que se seguirà un procés determinat per deliberar sobre la manera com es farà la distribució.

“ Per avançar en el diàleg es modifica el llenguatge perquè sigui cada vegada més abstracte; l'objectiu de maximitzar els punts en comú xoca amb l'objectiu de minimitzar l'ambigüitat ”

Tot i que de vegades sigui l'única manera possible d'avançar, amb aquesta vaguetat només s'aconsegueix posposar el problema —el desacord que inevitablement caldrà resoldre— jugant amb l'ambigüitat del llenguatge — i, per tant, el fons del que s'acorda —. Així, l'objectiu de maximitzar els punts en comú xoca amb l'objectiu de minimitzar

l'ambigüitat: la classificació per aprovació diversa pot fer que les declaracions relativament vagues o ambigües ocupin els primers llocs. Això es pot apreciar als resultats del procés de l'ALLMEP esmentat abans, en què alguns dels «valors» i «visions» més integradors (pont) per al futur tenen aquest caràcter. Actualment hi ha un projecte en curs, en el qual col·laboro, que pretén desenvolupar un mètode per identificar declaracions, ahora integradores (pont) i inequívokes.

En segon lloc, el fet que es pugui utilitzar un algoritme per reconèixer punts en comú o matisos no garanteix que se'n trobin gaires. Les aplicacions que han utilitzat aquests mètodes amb més èxit han creat contextos en què també s'ha fet un esforç considerable per generar condicions perquè les persones hi participin de bona fe i aportin idees que considerin que poden tenir una àmplia ressonància. Una limitació de les Notes de la Comunitat^[11] àmpliament coneguda, per exemple, és que només un percentatge relativament petit – menys del 10% – de totes les notes que s'escriuen es consideren pont – i, per tant, es mostren públicament –. La seva eficàcia com a mecanisme de control de falsedats a l'esfera pública queda considerablement limitada, però és difícil crear una cultura d'aquest tipus aplicable a l'escala d'una plataforma moderna de xarxes socials. En canvi, quan els algoritmes pont s'utilitzen en processos amb una creació extra de confiança, amb temps per a la deliberació i en comunitats prou petites com perquè les persones tinguin un sentit compartit de la responsabilitat – per exemple, perquè viuen al mateix lloc i reconeixen que han de construir una part de la seva vida en comú plegats –, és probable que tinguin més èxit, ja que hi haurà més idees pont que es puguin trobar.

En tercer lloc, és important reconèixer que l'accessibilitat de la classificació basada en ponts com a eina per a facilitadors i negociadors de pau encara no és la que hauria de ser. Potser la implementació més accessible és l'eina de codi obert Polis. I si esteu familiaritzats amb els fulls de càlcul, també és fàcil utilitzar la classificació basada en ponts per seleccionar els resultats dels processos executats a Remesh – l'eina utilitzada per l'ALLMEP – o en les votacions recopilades mitjançant qualsevol eina d'enquestes estàndard. Els algoritmes pont són només una de les opcions que solen formar part d'un ecosistema emergent d'«eines deliberatives» en línia que poden facilitar el diàleg en contextos polaritzats.^[12]

“ L’impacte dels algoritmes pont es notarà sobretot quan en facin un ús estratègic organitzacions de negociació de pau i de la societat civil en contextos polaritzats ”

I ara què?

Els algoritmes pont continuen sent una àrea de recerca activa^[13]. En el context de les xarxes socials, un ampli estudi acadèmic ha provat fa poc diversos algoritmes pont amb aproximadament 6.000 participants, durant quatre mesos, a diverses plataformes (Facebook, X i Reddit), i aviat sabrem si ha aconseguit reduir la polarització afectiva. Un estudi recent més modest,^[14] que va provar un tipus d'algoritme pont a X, ja ha demostrat que és possible. Ara bé, tot i que gran part de l'atenció s'ha centrat en les xarxes socials, crec que l'impacte dels algoritmes pont — almenys a curt termini — es notarà sobretot quan en facin un ús estratègic organitzacions de negociació de pau i de la societat civil en contextos polaritzats a escala més local o regional.

*Si us interessen aquests mètodes podeu contactar amb l'autor o amb el centre Deliberative Tech del Council on Technology and Social Cohesion, una comunitat de pràctica emergent per a organitzacions de la societat civil que utilitzen aquestes eines.

[1] Smitha Milli, Micah Carroll, Yike Wang, Sashrika Pandey, Sebastian Zhao i Anca D. Dragan. Març de 2025. «Engagement, user satisfaction, and the amplification of divisive content on social media». A PNAS Nexus, volum 4, número 3.

[2] Tiziano Piccardi, Martin Saveski, Chenyan Jia, Jeffrey T. Hancock, Jeanne L. Tsai i Michael Bernstein. 2024. «Social Media Algorithms Can Shape Affective Polarization via Exposure to Antidemocratic Attitudes and Partisan Animosity». Preprint.

[3] Aviv Ovadya i Luke Thorburn. 2023. «Bridging Systems: Open problems for countering destructive divisiveness across ranking, recommenders, and governance», ArXiv.

- [4] Luke Thorburn, Maria Polukarov i Carmine Ventre. 2024. «[Societal Sorting as a Systemic Risk of Recommenders](#)». A la 18a conferència de l'ACM sobre sistemes de recomanació (RecSys '24), Nova York: Association for Computing Machinery, 2024, p. 951-956.
- [5] Andrew Konya, Luke Thorburn, Wasim Almasri, Oded Adomi Leshem, Ariel Procaccia, Lisa Schirch, & Michiel Bakker. 2025. «[Using collective dialogues and AI to find common ground between Israeli and Palestinian peacebuilders](#)». A la Conferència sobre Justícia, Rendició de compte i Transparència de l'ACM de 2025 (FAccT '25). Nova York: Association for Computing Machinery, 2025, p. 312-333.
- [6] Jonathan Stray. 2025. «[Why Do They Think We're Extreme?](#)». *A Better Conflict Bulletin*.
- [7] E. Glen Weyl, Luke Thorburn, Emillie de Keulenaar, Jacob Mchangama, Divya Siddarth i Audrey Tang. 2025. «Prosocial Media». *ArXiv*.
- [8] Chris Bail. 2021. [Breaking the Social Media Prism: How to Make Our Platforms Less Polarizing](#). Prince University Press.
- [9] Colin Irwin. 2025. «[The People's Peace: Third IA and UN Edition. Public Opinion, Public Diplomacy and World Peace](#)». *Peace Polls Publication*.
- [10] Consulteu la pàgina web de [Peace Polls](#).
- [11] Madison Czopek. 2023. «[Why Community Notes mostly fails to combat misinformation](#)». A *Poynter*.
- [12] L'AI & Democracy Foundation facilita l'accés gratuït a la prova d'eines de deliberació a través del seu [Deliberative Tools Access Program](#). Si us interessa accedir-hi, podeu omplir el formulari enllaçat.
- [13] Madon Revel, Smitha Milli, Tyler Lu, Jamelle Watson-Daniels i Max Nivkel. 2025. «[Representative Ranking for Deliberation in the Public Sphere](#)», *ArXiv*.
- [14] Tiziano Piccardi, Martin Saaveski, Chenyan Jia, Jeffrey T. Hancock, Jeanne L. Tsai i Michael Bernstein. 2024. «[Social Media Algorithms Can Shape Affective Polarization via](#)

Exposure to Antidemocratic Attitudes and Partisan Animosity», ArXiv.

Aquesta és una versió traduïda de l'article originalment publicat en anglès.

Sobre l'autor

Luke Thorburn

Investigador de l'AI & Democracy Foundation i estudiant d'últim any del doctorat en informàtica al King's College de Londres. Actualment, la seva recerca se centra en el disseny de sistemes de recomanació de les xarxes socials que permetin reduir els riscos de conflicte, un concepte conegut també com a «classificació basada en ponts». És coautor del projecte «Understanding Recommenders» del Center for Human-Compatible AI de la Universitat de Califòrnia a Berkeley, membre de la xarxa de recerca GETTING-Plurality de l'Allen Lab for Democracy Renovation de la Universitat de Harvard i investigador afiliat del Machine Intelligence and Normative Theory Lab de la Universitat Nacional d'Austràlia. Thorburn també ha assessorat Ofcom, la newDemocracy Foundation i Meta. Té formació en probabilitat i estadística.

Fotografia

Representació simbòlica dels algoritmes i del seu paper en la polarització en l'àmbit digital. Autoria: Achira22 (Shutterstock).

ARTICLES CENTRALS

La mediació a l'era dels algoritmes: riscos i oportunitats per als processos de pau

Sanjana Hattotuwa

Doctor en Polítiques i Xarxes Socials (Universitat d'Otago)

«La mediació en línia té un potencial enorme per ajudar a resoldre conflictes. A la regió Àsia-Pacífic, té un protagonisme especial perquè facilita l'accés a la justícia a grans poblacions on és difícil accedir a la resolució de disputes per altres mitjans».[1] Aquesta observació, feta fa vint anys, continua essent profundament rellevant avui en dia. Aleshores, el meu argument era que un paradigma de resolució de conflictes centrat en Occident i basat en la tecnologia no era adequat per al context asiàtic. Molt abans de l'omnipresència de les xarxes socials i els telèfons intel·ligents, ens vam centrar a desenvolupar arquitectures de resolució de conflictes en línia que aprofitaven tecnologies incipients com la telefonia mòbil i la ràdio comunitària per Internet.

Un bon exemple d'aquesta metodologia va arribar el 2002, quan es va utilitzar a les negociacions oficials d'alto el foc a Sri Lanka. En aquest cas, de manera inèdita, es va utilitzar un programari comercial adaptat, anomenat *Groove Virtual Office*, per facilitar els processos de mediació activa, basats en un procés de *One-Text*.[2] Aquesta plataforma, que vaig codissenyar (a més de dirigir-ne el desenvolupament d'eines de suport a les mediacions), permetia utilitzar comunicacions xifrades, asíncrones i multilingües, i també crear repositoris de documentació amb funció de cerca, eines de suport a la presa de decisions i mapatge de posicions de diferents parts interessades. Bàsicament, es va dissenyar per integrar les aportacions no només de les principals parts negociadores, sinó també de la diàspora i dels participants en les Vies 2 i 3 dels processos de pau[3], fet que demostra l'arrelament de l'ús de les tecnologies de la comunicació en mediacions complexes lluny del Nord Global.

El 2025, vint anys després del procés de One-Text a Sri Lanka, el paper i la rellevància de la tecnologia en la consolidació de la pau estan molt més ben establerts. Tot i això, la perspectiva dels anys posa sobre la taula un repte fonamental per als equips de mediació. Les mateixes plataformes que ofereixen unes oportunitats sense precedents per al diàleg també actuen com a vectors de dinàmiques sabotejadores, que poden fer descarrilar les fràgils converses de pau. Aquest dilema és greu perquè aquests nous vectors de producció d'informació estan totalment fora de l'àmbit de les regles de Chatham House i de l'entorn controlat necessari per fomentar la confiança.

Ara els mediadors estan sotmesos a un autèntic bombardeig d'informació i els processos en què participen, curosament gestionats, s'enfronten a l'amenaça constant de campanyes en línia de desinformació i informació errònia dissenyades per atiar l'odi, difondre falsedats incendiàries i erosionar la confiança de la societat en un possible acord. Aquest efecte de «contagi emocional», en què el sentiment en línia influeix directament en com se sent la gent fora de la xarxa, posa de manifest que la seguretat d'una sala de negociacions a porta tancada ja no és suficient per protegir la integritat del procés. Quins marcs, si n'hi ha, poden conciliar la capacitat de la tecnologia per destruir i reconstruir la confiança en el context específic d'una negociació mediada?

“ Les mateixes plataformes tecnològiques que ofereixen oportunitats per al diàleg també actuen com a vectors de dinàmiques sabotejadores, que poden fer descarrilar les fràgils converses de pau ”

La primera constatació és el costat fosc (o més fosc) de la tecnologia i les xarxes socials, que representen una amenaça directa i creixent no només per a la cohesió social en general, sinó també per als mecanismes de la mediació per a la pau. L'amplificació algorítmica de continguts incendiàries a les xarxes socials pot endurir les posicions de les parts negociadores i dels seus electors, i això pot fer que la capacitat d'arribar a acords, la pedra angular de la mediació, sigui políticament insostenible. La

difusió de desinformació es pot utilitzar com a arma per restar credibilitat als mediadors, fer descarrilar converses o violar l'«entorn controlat» essencial per a negociacions que són fràgils. Per a una persona mediatra, aquest escenari és un repte sense precedents: els aspectes clau de l'entorn del conflicte canvien en temps real en resposta a forces que s'escapen totalment de l'àmbit d'aplicació de les regles de Chatham House o dels codis de conducta establerts. La dinàmica dels sabotejadors ja no es limita a actes de violència física, sinó que es manifesten en campanyes virals d'odi i falsedat que poden fer recular els delicats avenços assolits a la taula de negociacions.

Per contra, tot i que es destaca amb menys freqüència, el potencial transformador de la tecnologia en la mediació és més profund quan va més enllà dels processos elitistes i empodera les comunitats de base. Tal com vaig apuntar el 2006, el futur de la Resolució de Conflictes en Línia (*Online Dispute Resolution*, ODR) al Sud Global no passa per replicar els sistemes basats en ordinadors personals, sinó per aprofitar les tecnologies que la gent ja té. El creixement explosiu de la telefonia mòbil va presentar una oportunitat per dissenyar sistemes ODR amb una «cara humana». Entre les aplicacions concretes per a la mediació comunitària hi trobem l'ús de SMS per enviar notificacions en la llengua vernacle dels acords a les parts en conflicte; la possibilitat que els mediadors sobre el terreny recullin testimonis d'àudio i vídeo amb els seus telèfons mòbils; la creació de sistemes específics que ofereixin als mediadors opcions en temps real per resoldre conflictes habituals, com les relacionades amb la terra; i l'ús de videoconferències mòbils per connectar les parts que es troben en zones remotes amb els centres de Resolució Alternativa de Disputes (*Alternative Dispute Resolution*, ADR). Aquest enfocament acostava la mediació als arrossars, a l'oficina de correus i a la casa del cap del poble i, per tant, es passa d'un procés centralitzat i inaccessible a un servei omnipresent, fàcil de fer servir i amb ressonància cultural per a la resolució no violenta de conflictes.

**“ Els sabotatges a la mediació ja no es limiten
als actes de violència física, sinó que es**

manifesten en campanyes virals d'odi i falsedat. La desinformació es pot utilitzar com una arma per restar credibilitat als mediadors ”

Aquest dualisme reflecteix el treball de la professora Miriyam Aouragh, que va comparar les xarxes socials amb l'espasa de Dàmocles i va argumentar que «aquells que s'empoderen en seure sota l'espasa ho fan assetjats per l'amenaça constant de ser ferits per la mateixa espasa, perquè la matança pot arribar amb la més mínima pertorbació».[4] Com afirma el professor Admire Mare, la tesi central d'Aouragh és que «les xarxes socials són una tecnologia oberta i sense límits, cosa que permet als actors estatals i no estatals aprofitar-les per a finalitats bones i nefastes». En altres paraules, tot i que poques vegades es reconeix en els debats polítics i a la literatura acadèmica del Nord Global, les xarxes socials són alhora bones i dolentes, útils i perjudicials, conciliadores i divisives, pacífiques i violentes.

Aquesta doble naturalesa de les eines digitals es manifesta directament als processos de mediació. WhatsApp, per exemple, ha revolucionat la manera com el personal mediador es relaciona amb les parts en conflicte: l'Oficina de l'Enviat Especial de les Nacions Unides per al Iemen utilitza grups de WhatsApp per mantenir una comunicació en temps real amb els equips negociadors,[5] però alhora s'enfronta al problema de la desinformació sobre el procés de pau difosa per la mateixa plataforma. La Missió de Suport de les Nacions Unides a Líbia (UNSMIL) va establir relacions de «soci de confiança» amb Facebook per eliminar continguts perjudicials adreçats als membres del Fòrum de Diàleg Polític Libi, sobretot a les dones participants, a més de fer servir la mateixa plataforma per promoure narratives de pau.[6] Aquesta paradoxa —en què la mateixa aplicació, tecnologia, plataforma, producte o eina que facilita una consulta inclusiva es pot convertir en una arma per sabotejar el procés— exigeix ☒☒ que els mediadors desenvolupin estratègies digitals sofisticades que aprofitin les oportunitats i redueixin els riscos.

Més enllà de les plataformes web tradicionals, han sorgit enfocaments innovadors de mediació digital en diversos contextos. El 2021, les consultes de l'organització Build Up a través de WhatsApp van arribar a 93 dones iemenites d'onze províncies, fet que va permetre crear espais de diàleg en un moment en què les trobades presencials eren impossibles.^[7] L'Espai de Suport a la Societat Civil per a Síria va crear un lloc web interactiu que permet als actors de la societat civil siriana comunicar les seves aportacions directament a l'Alt Enviat Especial de les Nacions Unides per Síria, un mecanisme pont entre les negociacions de pau de la Via 1 i les perspectives de base.^[8] Aquestes iniciatives posen de manifest que les eines digitals, quan es dissenyen amb objectius de mediació específics, poden superar les barreres tradicionals de geografia, gènere, seguretat i accessibilitat.

“ Els equips de mediació han de desenvolupar estratègies digitals per aprofitar les oportunitats de les plataformes tecnològiques i alhora reduir-ne els riscos per associats ”

L'evolució del diàleg en línia s'estén més enllà dels processos formals de pau a les societats digitals emergents. En aquest article sobre el futur de la Resolució de Conflictes en Línia,^[9] vaig assenyalar les complexes transaccions socials i comercials que es produeixen en mons virtuals com «Second Life». Aquests entorns, amb les seves pròpies economies, drets de propietat i normes socials, ja estaven generant noves disputes que arribaven al món real, inclòs el primer assassinat induït per un conflicte sobre un artefacte virtual. Aquesta constatació va plantejar una pregunta crucial per al futur de la mediació: necessitem sistemes d'ODR dissenyats explícitament per a conflictes que sorgeixen i existeixen íntegrament en àmbits virtuals? El «metavers» actual s'enfronta als mateixos reptes de governança, dany i resolució. Això demostra que hi ha una necessitat creixent de marcs de mediació innovadors aplicables a diversos productes tecnològics i plataformes, fet que ens obliga a crear ponts no només al món físic, sinó també en la interacció cada cop més complexa, fluida i dinàmica entre els mons virtual i real, els espais on es formen les comunitats i sorgeixen els

conflictes.

Els mediadors actuals reconeixen cada vegada més que, per a una mediació digital eficaç, cal reunir-se amb les parts allà on es comuniquen, ja sigui mitjançant aplicacions de missatgeria xifrada, plataformes de xarxes socials o interfícies mòbils, en lloc d'esperar un accés universal a les plataformes web tradicionals. Ara bé, és imprescindible aplicar reformes profundes a les plataformes per tal de materialitzar aquest potencial tan prometedor. Els algoritmes han de prioritzar el diàleg constructiu per davant de les mètriques d'*engagement*, amb mecanismes que frenin la propagació viral de comentaris incendiàris i falsos durant períodes de crisis intenses i sobtades o en contextos marcats per dèficits o retrocessos democràtics.^[10] L'assignació de recursos ha d'aconseguir la paritat entre les operacions del Nord i del Sud, mitjançant la contractació de parlants d'idiomes locals i experts culturals, a més d'invertir en sistemes d'intel·ligència artificial dissenyats per a contextos no anglòfons i no occidentals.

Les intervencions dirigides per la comunitat i de caràcter comunitari requereixen una inversió sostinguda i el desenvolupament de capacitats. Els equips negociadors de pau tradicionals necessiten formació sobre les plataformes digitals i com adaptar-les de manera fonamentada, sostenible, accessible, equitativa i amb perspectiva de gènere. Alhora cal reforçar la constel·lació de marcs polítics, normatius, mediàtics i jurídics nacionals en relació a la integritat de la informació. De fet l'alfabetització en mitjans digitals hauria de convertir-se en una prioritat de l'educació pública, des de la infància fins a l'edat adulta. Els grups de dones i les organitzacions juvenils que utilitzen les xarxes socials per a la pau necessiten suport i recursos específics, ja que cal reconèixer el seu paper com a poblacions vulnerables i agents innovadors de pau.

“ Els algoritmes han de prioritzar el diàleg constructiu per davant de les mètriques d'*engagement*, amb mecanismes que frenin la propagació viral de desinformació ”

L'impacte dels mitjans socials en la consolidació de la pau en els contextos de la Majoria Global desafia les categoritzacions simplistes i binàries de beneficis o perjudicial.^[11] Com defensa el professor Mare, les plataformes representen «una tecnologia oberta i sense pany» que requereix una comprensió sofisticada dels contextos locals, les dinàmiques de poder i les relacions sociotècniques.^[12] De fet, a la recerca duta a terme el 2021 en el marc del meu doctorat va quedar patent que, a Sri Lanka, les xarxes socials «van contribuir simultàniament a l'enrocament autoritari i a la resistència a l'erosió democràtica», que «les diferents motivacions dels usuaris de Facebook i Twitter van traduir-se simultàniament en la defensa de marcs prosocials i violents en moments de disturbis importants fora de la xarxa», i que aquestes dues xarxes socials «van amplificar simultàniament l'odi i van produir continguts prosocials, noviolents i conciliadors que reclamaven civisme, defensaven les institucions democràtiques i celebraven la diversitat».

El camí de la mediació a l'era digital requereix un replantejament absolut de l'entorn en línia en què es desenvolupen els processos de pau. Els models de negoci de les plataformes que es beneficien d'una «guerra d'històries» xoquen directament amb la tasca de la mediació per reduir la tensió, ja que amplifiquen les narratives divisives i acceleren la decadència epistèmica.^[13] La solució no passa per modificar les plataformes perjudicials, sinó per dissenyar arquitectures de mediació digital a mida, basades en una col·laboració genuïna amb la societat civil local. D'aquesta manera, es pot garantir que aquells que tenen experiència en la transformació de conflictes tinguin un paper central en la creació d'eines que no només siguin tècnicament funcionals, sinó que també tinguin una base contextual. Per a un mediador, és cabdal ser conscient que el codi no és neutral, sinó que reflecteix biaixos inherents que poden ajudar en el context del delicat equilibri d'una negociació o sabotejar-la completament.

Avui en dia, la persona medidora ha de rebre l'autoritat persuasiva, projectada i percebuda de les sofisticades eines d'Intel·ligència Artificial (IA) amb un profund escepticisme. La seva funció no és suplantar l'ofici del mediador, sinó augmentar-ne la capacitat. Com va demostrar la plataforma *One-Text* durant el procés de pau de Sri Lanka fa dècades, el veritable valor de la tecnologia rau, a part del seu desenvolupament endogen, en la capacitat per ajudar el personal de mediació a

gestionar grans quantitats d'informació, facilitar el diàleg estructurat superant les distàncies i modelar escenaris complexos per millorar el raonament humà. Hem de qüestionar constantment els biaixos de les fonts de dades i les anàlisis errònies de la IA, recordant que cap algoritme no pot replicar les tasques essencials, humanes, d'establir relacions, demostrar empatia i fer judicis crítics i matisats en una taula de negociació.

“ Cal qüestionar els biaixos de les anàlisis de la IA i recordar que cap algoritme pot replicar les tasques humanes d'establir relacions, demostrar empatia i fer judicis crítics en una taula de negociació ”

En última instància, la transformació de les plataformes digitals —d'escenaris de conflicte en eines pràctiques per a la mediació— exigeix posar al centre la saviesa de les persones que negocien la pau cada dia als llocs més fracturats del planeta. Són les comunitats locals i els i les professionals de la pau, inclosos els de les Primeres Nacions, els Adivasi i les comunitats indígenes, els que entenen les particularitats de la creació de confiança i la gestió de la narrativa, essencials en qualsevol mediació fructífera. Els seus coneixements, experiència i saviesa han de ser la base per dissenyar una nova generació d'entorns de mediació digital. Per això, cal abandonar la lògica extractiva, les plataformes rapaces i els esforços mercenaris de Silicon Valley i crear espais en línia dissenyats per promoure el diàleg, la confidencialitat i el consens, que són els pilars del procés de mediació que els algoritmes actuals estan programats per destruir.

En altres paraules, la feina d'una persona mediatra avui en dia ja no es limita a seure en una taula de negociació física, sinó que comprèn els continguts, els comentaris i els corrents en línia que alimenten el conflicte. Per tant, l'èxit no passa només per la capacitat de moure's entre els béns comuns digitals adversos, sinó per remodelar-los activament. L'art de la mediació, amb un focus en la desescalada, la confidencialitat i el

diàleg mesurat, s'ha de plasmar ara en la lògica del codi. Aquest és el nou repte: no adaptar els processos de pau als capricis de l'algoritme sinó adaptar l'algoritme als principis perdurables d'una pau justa.

[1] Hattotuwa, S., i M. C. Tyler. 2005. An Asian Perspective on Online Mediation. *Asian Journal on Mediation* 1 (1): 1-24. U of Melbourne Legal Studies Research Paper No. 158.

[2] ICT4Peace Foundation. 2013. The Janus Effect: Social Media in Peace Mediation. Zürich: ICT4Peace Foundation.

[3] Women's Peace and Humanitarian Fund. Definiciones de «proceso de paz», «vía 1» y «vía 2», y «implementación de un acuerdo de paz».

[4] Mare, A. 2024. Social Media, Conflict, and Peacebuilding in Southern Africa: A Primer. Kujenga Amani, Social Science Research Council. 17 de desembre de 2024.

[5] UNITAR. 2021. 'WhatsApp Diplomacy': The Future of Multilateralism in a Post-COVID-19 World? United Nations Institute for Training and Research. 19 de maig de 2021.

[6] Sustaining Peace Select. 2023. Platform Engagement.

[7] Build Up. 2023. Feminist Approaches to Online Consultations and What They Reveal. Blog de Build Up. 18 de maig de 2023.

[8] Oficina de l'Alt Enviat Especial de Nacions Unides per Síria (OSE-Syria). 2016. Civil Society Support Room. 26 de setembre de 2025.

[9] Hattotuwa, S. 2006. The Future of ODR: One Brief Glimpse. ICT for Peacebuilding (blog). 22 de febrer de 2006.

[10] Bunse, S. 2021. Social Media: A Tool for Peace or Conflict?. SIPRI Commentary. 20 d'agost de 2021.

[11] Reuss, A., i S. Stetter (eds.). 2023. *Social Media and Peacebuilding: How Digital Spaces Shape Conflict and Peace*. Palgrave Mcmillan.

[12] Ibíd.

[13] Hattotuwa, S. 2024. *A 'War of Stories': Humanitarianism in the Disinformation Age*. ICT for Peacebuilding (blog). 23 de desembre de 2024.

Aquesta és una versió traduïda de l'article originalment publicat en anglès.

Sobre l'autor

Sanjana Hattotuwa

Va fer la seva recerca doctoral sobre la intersecció entre les xarxes socials, la comunicació política, la propaganda i els desordres informatius a Sri Lanka, així com sobre com la massacre de Christchurch, a Nova Zelanda, el març del 2019, va ser representada a Twitter. Especialitzat i assessor sobre estratègia de comunicació a les xarxes socials, seguretat digital per a periodistes i defensors dels drets humans, activisme a les xarxes socials, defensa en línia i fonamentada, recerca sobre xarxes socials amb mètodes mixtos, l'experiència de Hattotuwa en l'estudi, la negociació i l'elaboració de polítiques contra els desordres informatius abasta dues dècades i inclou treballs al sud d'Àsia, al sud-est asiàtic, al nord d'Àfrica, als Estats Units, a Europa i als Balcans.

Va fundar l'any 2006 i fins al juny de 2020 va coordinar Groundviews, el primer portal de mitjans cívics de Sri Lanka, guardonat amb diversos premis. Del 2021 al 2024 va ser director de recerca a The Disinformation Project, amb seu a Nova Zelanda. Continua sent assessor especial a la ICT4Peace Foundation, amb seu a Suïssa.

Fotografia

Representació simbòlica de la mediació en un context digital i algorítmic. Autoria:
Anbu-Creations (Shutterstock).

ARTICLES CENTRALS

Democràcia digital i ciberactivisme a l'Àfrica oriental: el cas de Siasa Place

Nerima Wako

Directora executiva de Siasa Place

El 2015, armats únicament amb la nostra passió, la wifi d'una cafeteria del centre de la ciutat que a la nit es convertia en bar i el pressentiment que Twitter algun dia podia arribar a ser important, vam posar en marxa Siasa Place, una organització cívica tecnològica dirigida per joves amb seu a Nairobi (Kenya). Érem un grup de joves ambiciosos que, per alguna raó, coincidíem en la visió de la democràcia, i ens vam conèixer en una sèrie d'esdeveniments en diversos llocs de la ciutat. Ens va unir el coneixement general que teníem sobre el país i l'actualitat, així com la passió per canviar les coses. Jo tot just havia acabat els estudis a l'estranger, o sigui que, en tornar a casa després d'haver estat set anys fora, em va alegrar trobar aquesta nova comunitat, amb la qual vaig connectar intrínsecament i immediatament. Érem patriotes i no teníem diners, només una sensació d'urgència. L'espai cívic s'estava reduint, l'ambient estava carregat de desil·lusió i els joves anhelaven tenir un espai per expressar-se, ser escoltats i organitzar-se. Deu anys després, aquesta aposta per la democràcia digital ens ha situat a l'avantguarda del moviment cibernètic de l'Àfrica oriental.

En aquell moment, era com predicar al desert. Organitzàvem una tertúlia setmanal anomenada #SiasaWednesday, en què debatíem sobre l'assignació pressupostària, els escàndols de corrupció, el lideratge i la participació del jovent en la governança. Ens reuníem virtualment a una hora concreta i, de vegades, teníem la impressió d'estar parlant sols.

Durant tres anys, ens vam reunir cada setmana sens falta a la mateixa hora per debatre diversos temes i mobilitzar altres persones per aconseguir que s'unissin a nosaltres. I, de mica en mica, la gent s'hi va anar afegint. Els fils es van anar fent més llargs. Els seguidors es van multiplicar. Et pots creure que havíem d'escriure les converses i que de vegades ens passàvem tres hores seguides parlant d'un tema concret? Això va ser abans dels espais, quan teníem fils de conversa. De vegades no tenies ni idea de qui estava llegint o les preguntes es quedaven a mig camí, mentre que altres preguntes arribaven dies després, quan algú topava per casualitat amb la conversa. En aquell moment, havies de respondre per escrit. Avui dia, donem per feta l'existència dels espais X, en què milers de persones poden participar en debats en directe, parlar i escoltar, només prement un botó, desafiant el poder en temps real. I també els vídeos en directe de TikTok, en què la gent pot comentar en temps real.

**“ Internet no només s'ha convertit en el mitjà,
sinó també en el moviment. Els *hashtags* són
demandes; els *influencers* són analistes polítics;
els mems són pancartes de protesta ”**

Avui dia, els mems són pancartes de protesta, gracioses però amb postures polítiques i missatges forts. Un llenguatge polític intel·ligent i diferent amb el qual els joves estan encantats d'interactuar. Els *hashtags* són demandes. Els *influencers* són analistes polítics. Internet no només s'ha convertit en el mitjà, sinó també en el moviment. Ara bé, a mesura que les nostres veus anaven guanyant força, també ho feien les repercussions.

L'espasa de doble tall de l'empoderament digital

Durant la darrera dècada, les plataformes digitals han esdevingut l'escenari principal del compromís cívic a l'Àfrica oriental. De Nairobi a Kampala, de Dar es Salaam a Kigali, els i les joves han creat poderoses comunitats en línia que impulsen la transparència, la rendició de comptes i la justícia.

Siasa Place existeix per enfortir aquest moviment. Desenvolupem marcs institucionals, oferim educació cívica i formem la propera generació de líders sobre com utilitzar les eines tecnològiques per al compromís polític. Iniciatives com ara «Política, tecnologia i drets» tracten els matisos del treball digital, la moderació de continguts i la violència de gènere als espais en línia. També donem suport a plataformes com zKE, que recullen l'opinió (essencialment dels joves) sobre els projectes de llei, tot demanant suggeriments o recomanacions sobre aquests projectes d'una manera més àgil i eficaç, perquè escoltar l'opinió pública forma part de la nostra constitució. La manera d'enviar els comentaris canviarà considerablement, especialment a mesura que les generacions més joves es vagin acostumant i familiaritzant amb l'ús de les plataformes digitals.

Amb tot, les mateixes eines que fem servir per organitzar-nos s'utilitzen en contra nostra. A Kenya, el Parlament ha treballat recentment en l'aprovació d'un projecte de llei controvertit sobre les xarxes socials que atorgaria a les autoritats accés als dispositius de la ciutadania. Sota el pretext de la regulació, el projecte aplanava el camí per al control i la repressió. A Uganda i Tanzània s'han tancat plataformes senceres durant les eleccions. Etiòpia va patir una apagada total d'Internet el 2023. En tota la regió, la democràcia digital no només és desigual, sinó que està assetjada.

**“ Les plataformes digitals s’han convertit en
l’escenari del compromís cívic a l’Àfrica oriental.
El jovent ha creat comunitats en línia poderoses
en favor de la transparència, la rendició de
comptes i la justícia ”**

La democràcia digital a l'Àfrica oriental

Parlar de «democràcia digital» a l'Àfrica oriental és parlar d'una contradicció. La connectivitat és desigual. L'accés és car. Kenya disposa d'Internet d'alta velocitat, però, tot i que cada vegada arribem a més gent, la connectivitat continua essent problemàtica, i a les zones més rurals continua essent difícil accedir a Internet. En

termes d'assequibilitat, els paquets de dades continuen resultant cars per al ciutadà mitjà. Fins i tot tenir un telèfon intel·ligent és car. Això fa que, si una llar es pot permetre adquirir un telèfon intel·ligent, normalment sigui el de l'home de la casa, fet que també es tradueix en el predomini masculí dels usuaris: la majoria dels usuaris en línia són homes, no dones. La violència en línia és alta, però la violència contra les dones assistida per la tecnologia és encara més gran. Quan s'és una minoria, les possibilitats de patir assetjament en línia són elevades, motiu pel qual moltes persones redueixen la seva participació en alguns temes, especialment en assumptes d'ordre polític, que solen despertar força passions.

També cal tenir en compte que Kenya és un dels països més actius del món. De fet, es troba entre els cinc primers pel que fa al nombre d'hores que els ciutadans passen en línia. No obstant això, hi ha una contradicció: als països on els mitjans de comunicació tradicionals estan dominats per propietaris afins a partits polítics, Internet es converteix en l'únic espai sense filtres per a la dissidència. De fet, hem assistit a un creixement dels mitjans alternatius, des dels podcasters fins als youtubers. Però ni tan sols en aquest cas podem confiar únicament en el món en línia.

“ La democràcia digital implica crear sistemes alternatius de confiança i rendició de comptes, perquè les institucions ens fallen massa sovint ”

La democràcia digital implica combinar les sessions en directe de Facebook i els tuits amb els espais de participació ciutadana. Significa entendre que el fet que una cosa sigui legal no vol dir que sigui justa. Significa crear sistemes alternatius de confiança i rendició de comptes, perquè les institucions ens fallen massa sovint. Qui hauria pogut pensar que seríem testimonis de la suplantació d'exèrcits, com el de l'Iran, per exemple, que va publicar que estava atacant Israel en defensa pròpia a la plataforma X i, en qüestió d'hores, tenia més de 100.000 vistes? Internet ha fet que institucions misterioses, sovint protegides per vels d'autoritat, semblin més accessibles i, de vegades, més humanes. La llei es pot doblegar per servir a la repressió; Internet no ho

ha de fer.

Històries de resistència i risc

A Siasa Place hem donat suport a campanyes que exigien l'alliberament de presos polítics en països com Moçambic, i hem treballat amb Africtiviste per fer visible la repressió al Senegal. A escala local, hem vist com les eines digitals permeten que els joves responguin ràpidament i es mobilitzin contra injustícies com la brutalitat policial o la corrupció. Hem mantingut converses amb organitzacions similars, com Yiaga, a Nigèria, en què hem comparat les nostres eleccions i hem conegut de primera mà els processos, hem parlat entre nosaltres i hem col·laborat i elaborat informes que puguin ser útils per a futures recomanacions.

Però també hem pogut veure els riscos. Els trols patrocinats pel govern difonen desinformació per desacreditar els activistes, una tècnica cada cop és més visible i agressiva que consisteix a menysprear els activistes, considerant-los comercials i patrocinats per Occident, per provocar l'anarquia i destruir els països on vivim. Això és una mena de contradicció, ja que aquests mateixos països occidentals o orientals són els que financen la majoria dels pressupostos del nostre govern, inclosos pilars essencials com la policia i la sanitat. Els governs reben la major quantitat d'ajuda en sentit figurat.

“ Les eines digitals permeten que els joves es mobilitzin ràpidament contra la brutalitat policial o la corrupció. Però Internet també té riscos, com la desinformació, la vigilància i la intimidació ”

També s'ha produït un augment global de les agències estatals que vigilen telèfons i s'infilten en grups de WhatsApp, fet que ens provoca terror, ja que marca, literalment, la diferència entre la vida i la mort. Hi ha persones que han estat segrestades, i fins i tot

assassinades, a causa d'un post. Això s'ha normalitzat fins al punt que fins i tot els segrestos ja no semblen il·legals. S'ha convertit en un esdeveniment setmanal i s'està segrestant fins i tot membres electes que presten servei a les assemblees. No només activistes, sinó ciutadans corrents que decideixen fer-se sentir.

A principis del juny passat, un valent professor, Alfred Ojwang, va publicar un post sobre la corrupció al sector policial. El van detenir i el van portar a més de 300 km de casa seva (passant per diverses comissaries) per interrogar-lo. El van traslladar a la comissaria central de policia, situada al centre de Nairobi. Unes hores més tard, va morir sota custòdia. La policia va intentar fer-ho passar per un suïcidi, però gràcies a la pressió de l'opinió pública i al fet que els activistes es van negar a marxar del seu costat, l'autòpsia va concloure que l'Alfred havia estat torturat i colpejat fins a la mort. Havien rastrejat el seu dispositiu per una publicació en què «tacava» l'historial d'algú. La història de l'Alfred ens persegueix perquè ens recorda que no només lluitem contra les narratives, sinó que lluitem per les nostres vides.

Tot i així, el que ens fa seguir endavant és la fe. La fe en què una altra Kenya, una altra Àfrica oriental, és possible. En què les veus no se silenciïn, sinó que s'intensifiquin; en què no només es parli de justícia en xats encriptats, sinó en què la justícia s'apliqui a la pràctica.

El cas de Boniface Mwangi i Agather Atuhairu: un punt àlgid

El maig del 2025, els activistes de drets humans Boniface Mwangi (Kenya) i Agather Atuhairu (Uganda) van viatjar a Dar es Salaam (Tanzània) per donar suport al líder de l'oposició, Tundu Lissu, durant una compareixença davant un tribunal. Els van segrestar agents de seguretat tanzans, que els van embenar els ulls, els van despullar, els van agredir i els van abandonar a les fronteres respectives. La brutalitat va ser esgarrifosa. Hi havia una clara coordinació transfronterera, i ja no només ens preocupa que ens segueixin la pista als nostres països, sinó a la nostra comunitat, a la regió.

El que va venir després va ser igualment significatiu: el brogit digital. Els activistes es van veure obligats a unir-se més enllà de les seves fronteres i a ampliar la seva acció: es

van manifestar per tot Àfrica oriental, inundant les cronologies amb crides a la justícia. Siasa Place, juntament amb altres organitzacions, va donar un ultimàtum de 72 hores als organismes regionals exigint que es prenguessin mesures. Els hashtags van ser tendència entre les nacions. Vam col·laborar amb mitjans de comunicació locals i internacionals, que es van fer ressò de la història. Per una vegada, el silenci no era una opció.

“ El ciberactivisme ha demostrat que les fronteres són insignificants davant de la repressió. Amb un vídeo viral i una acció regional coordinada podem fer soroll per aconseguir justícia ”

Aquest cas va demostrar el perill i el poder de l'activisme digital. Si no hi hagués hagut un fil a Twitter, un vídeo viral o una indignació coordinada, el més probable és que aquesta història hagués acabat en el silenci més absolut. Però vam fer soroll. I el soroll pot conduir a la justícia. Encara som en aquest camí.

El paper de la solidaritat regional

El ciberactivisme ha demostrat que, tot sovint, les fronteres són insignificants davant de la repressió. Ja sigui a Nairobi, Kampala o Dar es Salaam, el manual d'estratègia ens és familiar: vigilància, desinformació i intimidació. Per això la solidaritat regional és tan important. No només necessitem aliats, necessitem sistemes. Sistemes en adaptació constant perquè sovint troben maneres d'intentar tancar plataformes o, directament, Internet. Necessitem protocols i mecanismes de protecció mútua. Quan es van emportar Mwangi i Atuhairi, no vam esperar que els governs actuessin. La ciutadania preocupada i la societat civil van omplir el buit.

Fomentar la resiliència: la tasca de Siasa Place

Actualment, la tasca de Siasa Place inclou la formació, la investigació i la defensa. Advoquem per drets que ja es contemplen a la nostra constitució perquè, per exemple, els treballadors autònoms es mereixen contractes, proteccions i dignitat. Estem cartografiant l'ecosistema tecnològic per identificar on es violen els drets i on es pot intervenir. A través de TrustLab, donem formació en seguretat digital a organitzacions de base. Ensenyem a fer servir la VPN i l'autenticació de dos factors, i conscienciem sobre el *phishing* i les estratègies de verificació de fets. Ajudem les comunitats a crear una higiene digital de la mateixa manera que les generacions passades van crear sindicats o grups d'estalvi. També invertim en la creació de la narrativa, perquè si no expliquem les nostres històries, algú altre ho farà per nosaltres i les distorsionarà.

Treballem amb organitzacions comunitàries, assessorant-les perquè s'institucionalitzin i es converteixin en líders de les seves pròpies comunitats, i perquè es formin sobre cicles pressupostaris i la importància de la responsabilitat social, ja que la constitució kenyana atorga als ciutadans el dret de participar en aquest procés. Han d'aprendre a exigir responsabilitats als dirigents locals, sobretot utilitzant els espais i les plataformes previstos a aquest efecte.

“ Una societat digitalment pacífica és aquella en què els activistes no necessiten telèfons d'un sol ús; on les lleis protegeixen la llibertat d'expressió, on podem discrepar en veu alta, amb passió i seguretat ”

Als i les joves interessades a assumir el lideratge polític, els posem en contacte amb partits polítics i els animem a afiliar-s'hi i a exercir un paper actiu en la política. La nostra tasca principal és la conscienciació educativa, perquè quan aquests processos es donen a conèixer els joves solen estar disposats a participar-hi.

La pau a l'era digital

La pau ja no és només una qüestió d'alto el foc o de cicles electorals. La pau té a veure amb la protecció de dades, amb el dret de publicar sense por, amb que el teu activisme faci que aconseguieixis un retuit o una pena de presó.

Una societat digitalment pacífica és aquella en què els activistes no necessiten telèfons d'un sol ús; on les lleis protegeixen la llibertat d'expressió, no la criminalitzen; on podem discrepar en veu alta, amb passió i seguretat. I això no és només responsabilitat dels governs: les plataformes, els donants, els aliats internacionals, tots hi tenen un paper perquè si se silencia una veu a Internet, tots hi perdem.

No és només un moment. És un moviment. No estem programant aplicacions; estem programant la resistència. Cada tuit és un vot. Cada vista, una vigília. Cada missatge de WhatsApp, cada directe, cada mem, tot importa.

Coneixem els riscos, però també coneixem el nostre poder. Construïm la pau digital a l'Àfrica oriental sabent que el silenci mai no ha sigut una opció. Internet no ens ha salvat. Ens hem salvat els uns als altres. I encara no hem acabat.

Aquesta és una versió traduïda de l'article originalment publicat en anglès.

Sobre l'autora

Nerima Wako

La Nerima és la directora executiva de Siasa Place, una organització juvenil creada el 2015 que es dedica a crear de manera col·laborativa un entorn que permeti que els joves de Kenya participin directament en el corrent polític de manera significativa. Siasa Place educa els joves sobre els processos electorals, la constitució i les institucions i funcions del govern. Està especialitzada en tecnologia cívica, campanyes polítiques digitals i promoció.

La Nerima es va llicenciar en Periodisme i Sociologia a la Universitat Estatal de Jacksonville el 2010 i va obtenir un màster en Administració Pública el 2012. Ha ocupat

càrrecs destacats, com ara: vicepresidenta del Comitè de Coordinació Juvenil; membre del Kenya Eminent Peace Panel (2022); membre del Consell per als Mitjans Socials Responsables; membre de la Junta de Sondeig Juvenil del PNUD, i membre del Comitè Assessor Juvenil del Regne dels Països Baixos (2022-2023).

Fotografia

Moment d'intervenció durant una trobada organitzada per Siasa Place. Autoria: Siasa Place (Facebook de l'organització).

ARTICLES CENTRALS

Documentar la cultura abans, durant i després del conflicte

Wahbi Abdalrahman

Coordinador del projecte Sudan Memory

La localitat de Merowe està tocant al riu Nil, a l'estat del Nord del Sudan, a prop de la presa hidroelèctrica i a més de 300 km al nord de Khartum, la capital. Quan Wahbi Abdalrahman i el seu equip de la Universitat de la Vall del Nil (NVU) hi arriben amb els escàners Epson i Canon, l'ordinador portàtil i les càmeres digitals, la temperatura exterior sol vorejar els quaranta graus centígrads. En els dos darrers anys la zona ha canviat, des que les Forces de Suport Ràpid (RSF) van ser expulsades de Merowe, poc després de l'inici de la guerra civil, l'abril de 2023. El mercat tradicional dels dimecres continua sent un bullici, però moltes de les mercaderies que s'hi venen ara són egípcies, en comptes de sudaneses, i entre els clients hi ha un gran nombre de persones desplaçades que han fugit del conflicte que assola altres zones del país.

En aquest context tan complex, l'equip de Wahbi crea la seva unitat itinerant de digitalització. Des de l'abril de 2023, amb el finançament de dues beques semestrals del centre de Resposta a Emergències Culturals -aconseguides juntament amb la professora Marilyn Deegan-, han escanejat més de 60.000 pàgines de documents als estats del Nord i del Riu Nil. Molts d'aquests documents provenen de col·leccions familiars però, tot i això, constitueixen i registren esdeveniments importants de la història del Sudan; fets que van estar sempre absents dels relats oficials durant la dictadura d'Omar al-Bashir, o que ara són esborrats per la guerra civil en curs.

Amb la seva càmera digital i els aparells d'enregistrament d'àudio, l'equip de Wahbi també ha capturat seqüències de vídeo que documenten relats de mercats abandonats,

figures històriques oblidades i pràctiques tradicionals de la regió. Ell sempre viatja amb un quadern, on anota qualsevol història o detall addicional que li expliquin els propietaris de la col·lecció sobre els objectes que es digitalitzen, ja que, al llarg dels anys, el seu equip ha pogut apreciar que cada pertinença és més que una imatge: té una història. Preservar aquestes històries i els vestigis històrics serà crucial per comprendre i recordar aquest període.

“ El Sudan, amb 19 grups ètnics, té un dels patrimonis més rics del món. En poc més d’una dècada, el projecte Sudan Memory ha digitalitzat més de 400.000 objectes ”

Projecte de digitalització

La tasca de Wahbi contribueix al projecte més ampli de Sudan Memory (Memòria del Sudan, d’ara endavant MS), que es va posar en marxa l’any 2013 per digitalitzar el patrimoni cultural en risc de deteriorament i destrucció al país africà a causa del canvi climàtic o de possibles conflictes, la magnitud dels quals ha superat amb escreix el que s’havia imaginat en aquell moment. La universitat NVU és un dels socis sudanesos i internacionals que contribueixen al projecte, en què també participen l’Oficina Nacional de Registres del Sudan (NRO), la Societat Sudanesa per a l’Arxiu del Coneixement (SUDAAK), el Museu de la Dona de Darfur, la Corporació de Ràdio i Televisió del Sudan (SRTC), la Universitat de Khartum, la Universitat de Durham i el King’s College de Londres, entre altres.

El Sudan té un dels patrimonis més rics i diversos del món, amb dinou grups ètnics principals que parlen més de cent llengües i dialectes. El seu patrimoni arqueològic es remunta a diversos mil·lennis i el país té més de dues-centes piràmides, a més de ser ric en dipòsits i restes funeràries, pintures murals i artefactes; obres que la major part del món, més enllà del Sudan, desconeix. En poc més d’una dècada —i malgrat un cop d’estat, canvis de règim i conflictes— els socis de MS han digitalitzat més de 400.000

objectes del patrimoni cultural sudanès.

Durant el projecte, s'han descobert riqueses inesperades, com la còpia original d'un telegrama enviat per Zubair Pasha des del Caire l'any 1883, ocult a l'interior d'un manuscrit en un poble al nord de Berber, i cartes originals escrites a mà per Mahdi, que Wahbi i el seu equip han digitalitzat amb cura. La creixent col·lecció digital comprèn actualment pel·lícules, fotografies, manuscrits, objectes de museu, arxius d'àudio, històries orals i fins i tot un model històric interactiu en 3D de l'illa de Suakin, així com totes les metadades associades en àrab i anglès. El que testimonien tots aquests elements és una cultura rica i resilient que és més forta gràcies a la seva llarga història de diversitat i coexistència.

“ Esborrar els registres de la diversitat i coexistència cultural és una arma de guerra provada a tot el món ”

Conflicte i culturicidi

Intentar esborrar qualsevol registre d'aquesta coexistència cultural és una arma de guerra provada a tot el món. En els darrers anys, hem estat testimonis de com els talibans dinamitaven les estàtues dels Budes de Bamian, de com Estat Islàmic destruïa els temples de Palmira i de la crema deliberada de la biblioteca de Sarajevo, un esdeveniment que el director de teatre bosnià Gradimir Gojer va descriure com «un triomf de la barbàrie i la mort de la cohabitació de musulmans, ortodoxos, catòlics i jueus que hi havia hagut durant segles a Bòsnia i Hercegovina». Com a espais per a «memòries i identitats compartides», quan aquests monuments, arxius, museus i biblioteques s'eliminen en temps de conflicte, deixen darrere seu el que Dina Matar, professora de la SOAS, descriu com a «buits de memòria» (Matar, 2023, citada a Khaled et al., 2023).

Des de l'abril de 2023, al Sudan hem vist proliferar aquests buits arreu del país, amb l'amenaça de perforar-ne la memòria. A Khartum, la capital, com en d'altres llocs, les RSF van saquejar, van danyar o van destruir milers d'objectes valuosos del Museu Nacional que documentaven la llarga història i cultura sudaneses i les nombroses civilitzacions que havien ocupat aquesta regió al llarg dels segles. La UNESCO ha advertit d'una «amença per a la cultura». Alhora, Ikhlas Abdel Latif Ahmed, director de museus de la Corporació Nacional d'Antiguitats i Museus (NCAM) del Sudan —un dels socis fundadors del projecte MS— va afirmar amb encara més rotunditat que les RSF «van destruir la nostra identitat i la nostra història» (Copnall, 2025).

“ La col·lecció de Sudan Memory és tot el que queda de gran part de la cultura sudanesa; des de l'inici de la guerra el 2023 s'han destruït molts elements físics, col·leccions i edificis del patrimoni cultural ”

Els informes i les anècdotes dels socis i coneguts de MS que encara són al Sudan descriuen la destrucció dels edificis de la Corporació de Ràdio i Televisió, el que era un dels arxius cinematogràfics més extensos d'Àfrica, amb enregistraments de ràdio, vídeo i cinema que es remuntaven a la dècada del 1940 i constituïen un recurs històric per al Sudan. Som conscients que institucions d'altres parts del país, sens dubte, han perdut col·leccions i, a mesura que es reveli l'abast total del conflicte, preveiem notícies de molts més buits de memòria.

A l'estat de Darfur del Sud, a la ciutat de Nyala, s'ha rescatat i col·locat en un lloc secret la col·lecció de més de 4.000 objectes que s'havien reunit i comissariat per al Museu de la Dona de Darfur per tal d'explicar les històries de la regió. Tanmateix, en les circumstàncies actuals no és possible mostrar aquests articles. Com va indicar Kate Ashley, gerent del Projecte de Consultoria de MS, aquesta col·lecció «demostrava realment com es poden reunir col·leccions i objectes personals i quotidians, i comprendre'ls d'una manera que realment documenta la història social d'un lloc i té

tant de significat». Actualment, tan sols la col·lecció digital que MS va passar mesos fotografiant el 2021, juntament amb una bonica entrevista amb la fundadora del museu, Fatima Mohamed Al Hassan, lamentablement ja desapareguda, és l'únic material accessible, i només per mitjà del web de MS.

Santuari d'arxiu

Sabem que avui dia la col·lecció MS és tot el que queda de gran part de la cultura sudanesa, ja que des del 2023 s'han destruït molts artefactes físics, col·leccions i edificis. El projecte ha adquirit, sens dubte, una nova urgència amb aquest teló de fons, tant per garantir la supervivència a llarg termini dels elements digitals existents com per facilitar la digitalització d'altres registres patrimonials amenaçats de pèrdua.

Que Wahbi i el seu equip de la NVU puguin continuar treballant amb una ajuda molt limitada de l'exterior del Sudan és una mostra de l'enfocament descentralitzat de la digitalització del projecte MS. En els seus inicis, els directors del projecte, el Dr. Badreldin Elhag Musa (SUDAAK) i la professora Marilyn Deegan (King's College de Londres), preveïen dur a terme totes les activitats de digitalització en un *hub* central a la Ciutat Africana de la Tecnologia de Khartum. Tot i això, el 2017, en una primera reunió després d'aconseguir subvencions del British Council i la Fundació Aliph per una suma de 800.000 lliures, els socis sudanesos van deixar clar que, en comptes d'això, volien que les activitats d'exploració tinguessin lloc *in situ*, en ubicacions descentralitzades. Hi va haver negociacions intenses, i els finançadors externs van acceptar a donar-hi suport.

“ Cal abordar els buits de memòria perquè la gent pugui reconstruir la seva cultura i les seves històries amb dignitat i esperança ”

Un dels molts resultats positius d'aquesta decisió és que les capacitats de digitalització s'han integrat en aquestes institucions associades. Les persones formades per MS, com Wahbi, van ser capacitades per formar els seus treballadors i

desenvolupar els seus propis equips de digitalització, la qual cosa permet que la seva tasca continuï fins i tot ara.

Les institucions associades, com ara la universitat NVU, també van conservar l'equip que se'ls havia proporcionat durant el projecte i van prendre decisions sobre els materials que digitalitzarien. Per descomptat, com a totes les institucions, l'arrelada burocràcia i la política de poder van influir a l'hora de decidir els materials seleccionats per a la digitalització. En alguns casos, no es van triar peces valuoses per a l'equip de MS perquè les institucions que les posseïen van considerar que eren massa controvertides o sensibles des del punt de vista de la reputació. D'altra banda, els socis sudanesos, com Wahbi, que tenen un profund coneixement dels temes que resulten culturalment sensibles per a la societat sudanesa, van poder valorar si les col·leccions privades, com les que tenen les famílies de la localitat de Merowe, s'haurien de fer públiques.

Aquestes decisions en la selecció i valoració dels materials va ser essencial per generar confiança amb els socis sudanesos, els quals, de manera comprensible, recelaven de ser explotats per projectes de digitalització extractiva com havia passat en altres llocs del continent africà. En aquests casos, els africans havien compromès la seva mà d'obra i els recursos del seu patrimoni cultural en projectes de digitalització finançats per institucions del Nord Global per acabar descobrint que no tenien accés ni control sobre els elements digitals que havien produït (Breckenridge, 2014; Pickover, 2014; Rassool, 2018; Chamelot, Hiribarren i Rodet, 2020).

En un esforç conjunt per rebaixar les preocupacions sobre el neocolonialisme, el projecte MS es basa en una sèrie d'acords i memoràndums d'entesa que garanteixen que les institucions associades mantinguin el control últim sobre com es reutilitzen els objectes digitalitzats, així com la conservació de les seves còpies digitals. Així doncs, tot i que al repositori de dades de recerca del King's College de Londres (KORDS) s'emmagatzemen còpies digitals amb qualitat d'arxiu de milers d'articles de MS, el permís per reutilitzar qualsevol dels articles requereix primer posar-se en contacte amb els propietaris originals dels drets. Malauradament, a causa de la guerra civil en curs molts d'aquests propietaris han desaparegut, i alguns han estat donats per morts.

“ En el postconflicte, la col·lecció digital servirà per recordar i revitalitzar la identitat compartida i diversa del Sudan, i el seu ric patrimoni ”

En altres casos, quan els socis sudanesos no van donar permís perquè les còpies digitalitzades sortissin del país, aquestes còpies també van ser destruïdes juntament amb les versions tangibles, de manera que no queda més que un buit. Tot i això, com assenyala Ikram Madani, director del Museu d'Història Natural de la Universitat de Khartum, «si les nostres col·leccions físiques han estat destruïdes a conseqüència de la guerra, almenys tindrem els registres digitals dels objectes a partir dels quals reconstruir les nostres col·leccions».

Postconflicte

La intenció del projecte MS sempre ha estat retornar el repositori digital a una institució sudanesa i conservar-ne una altra versió com a còpia en algun lloc fora del país. En el període immediatament posterior al conflicte, la col·lecció digital de MS serà un recurs important per recordar i revitalitzar la identitat compartida i diversa del Sudan i el seu patrimoni ric, elements importants per negociar un futur basat en la coexistència cultural per al qual hi ha, sens dubte, precedents clars. En un projecte recent d'història oral dirigit per la periodista Sara El-Nager, molts participants de MS van indicar l'impacte personal positiu que aquest havia tingut en ells. Van parlar efusivament dels seus viatges a altres zones menys conegudes del Sudan, on van conèixer persones de diferents àmbits, la qual cosa els va mostrar la diversitat cultural del país però també el que molts tenien en comú.

La manera com es despleguin aquests recursos estarà determinada per les comunitats sudaneses tant dins del país com en la seva creixent diàspora. Per a Asia Mahmoud, coordinadora local de MS i investigadora de la col·lecció, aquest projecte de digitalització és molt més que el contingut: «Molta gent es va trobar realment amb el xoc de perdre-ho tot [durant la guerra], i va esdevenir una cosa personal per a tothom. Projectes com MS no només preserven la nostra història, cultura i patrimoni, sinó que

en realitat seran un consol per a tothom; ens fan sentir que som aquí, que encara existim.»

Garantir que el recurs digital estigui disponible després de la guerra depèn, però, d'assegurar que la totalitat de Memòria del Sudan disposi d'un santuari que el salvaguardi i preservi de les amenaces de corrupció, degradació i obsolescència a llarg termini. La seva urgència és incomparable amb la necessitat d'alleujar el patiment que actualment s'infligeix al poble sudanès i de garantir la fi del conflicte. El nostre desig, tanmateix, és que, en garantir el futur a llarg termini de MS, es puguin abordar els buits de memòria perquè la gent pugui reconstruir la seva cultura i les seves històries amb dignitat i esperança, i d'una manera que se salvaguardin els acords de pau.

Referències bibliogràfiques:

Breckenridge, Keith. 2014. "The Politics of the Parallel Archive: Digital Imperialism and the Future of Record-Keeping in the Age of Digital Reproduction." *Journal of Southern African Studies* 40 (3): 499-519.

Chamelot, Fabienne, Vincent Hiribarren, i Marie Rodet. 2020. "Archives, the Digital Turn, and Governance in Africa." *History in Africa* 47: 101-18.

Copnall, James. 2025. "From Prized Artworks to Bullet Shells: How War Devastated Sudan's Museums." *BBC News*, 26 d'abril.

Khaled, Mai, Heba Saleh, Lucy Rodgers, Alexandra Heal, i Dan Clark. 2023. "How the Loss of Entire Families Is Ravaging the Social Fabric of Gaza." *Financial Times*, 13 de desembre, 2023.

Pickover, Michele. 2014. "Patrimony, Power and Politics: Selecting, Constructing and Preserving Digital Heritage Content in South Africa and Africa." Paper presentat a *IFLA WLIC 2014 - Libraries, Citizens, Societies: Confluence for Knowledge*, Lió, França, 16-22 d'agost.

Rassool, Ciraj. 2018. "Digitisation and the Government of Collections." Paper presentat a *Postcolonial Digital Connections*, Halle, Alemanya, 16-17 de maig.

Aquesta és una versió traduïda de l'article originalment publicat en anglès.

Sobre els autors/es

Wahbi Abdalrahman

Director del Centre de Documentació i Estudis Etnogràfics de la Vall del Nil a la Universitat de la Vall del Nil. Ha exercit funcions administratives clau, com ara vicedegà de Biblioteques i la direcció de l'equip del projecte Sudan Memory (Memòria del Sudan) a l'estat del Riu Nil. La seva carrera abasta dècades de lideratge en documentació, digitalització i biblioteconomia.

Sara El-Nager

Periodista sudanesa britànica que va donar suport al projecte Sudan Memory (Memòria del Sudan) amb activitats de digitalització mentre vivia a Khartum. Des que va deixar el Sudan l'any 2023, ha desenvolupat una història escrita del projecte Memòria del Sudan basada en històries orals amb participants clau.

Marilyn Deegan

Catedràtica emèrita d'Humanitats Digitals al King's College de Londres i directora del projecte Sudan Memory (Memòria del Sudan). Té més de trenta anys d'experiència en la direcció de projectes de digitalització i té formació com a medievalista, especialitzada en textos mèdics anglosaxons.

Laura Gibson

Professora titular del Departament d'Humanitats Digitals del King's College de Londres. La seva recerca sobre la descolonització i la digitalització es nodreix de diversos anys

de treball en museus sud-africans, entre altres, com a directora de Col·leccions i Digitalització del projecte de llegat nacional del Museu Luthuli.

Fotografia

Home revisant documents d'arxiu a mà, envoltat de carpetes i papers, durant el procés de digitalització de materials històrics. Autoria: Wahbi Abdalrahman (Sudan Memory).

ENTREVISTA

Stephanie Williams, ex Assessora Especial del Secretari General de l'ONU per a Líbia

Rita Costa

Responsable d'Arts i Pau Creativa, Build Up

Stephanie Williams va exercir com a alta funcionària de Nacions Unides entre 2018 i 2022 i el seu últim càrrec va ser el d'Assessora Especial del Secretari General de l'ONU per a Líbia. En aquesta conversa reflexiona sobre com la desinformació i la manipulació digital han marcat un dels processos de mediació internacional més complexos dels últims anys. A partir de la seva responsabilitat al capdavant de la missió de pau de l'ONU a Líbia, Williams descriu com el discurs d'odi en línia, l'ús de la desinformació i la ingerència estrangera no només van aguditzar les divisions sobre el terreny, sinó que també van posar directament en perill les dones negociadores i constructores de pau. També explica com la missió de l'ONU va respondre a la violència digital amb col·laboració directa amb les plataformes de xarxes socials i la celebració de diàlegs en línia. Una experiència que queda recollida en el seu llibre: *Libya Since Qaddafi: Chaos and the Search for Peace*.

Quin era el context polític i social de Líbia quan vostè arriba al país com a mediadora de Nacions Unides?

Líbia va emergir després de 42 anys de règim autoritari el 2011, quan Muamar el Gaddafi va ser destituït com a conseqüència d'una revolta popular. Durant les quatre dècades del seu règim capritxós i violent, el Govern controlava estrictament la informació. No hi havia llibertat d'expressió, de paraula o de reunió. Després del derrocament de Gaddafi, la població va passar d'una llibertat d'expressió nul·la a una llibertat total, sense

restriccions. Naturalment, va ser una transformació meravellosa, ja que la població líbia finalment va trobar la seva veu pròpia: van sorgir molts mitjans de comunicació, emissores de ràdio, diaris i canals de televisió.

Durant la Primavera Àrab, en la qual Líbia va jugar un paper determinant, les revoltes es van organitzar en gran mesura a través d'Internet. Jo em trobava a l'altre costat del món àrab, a la petita nació insular de Baréin, on les xarxes socials també van impulsar un breu alçament. En general, durant aquest període tumultuós a la regió, Internet es va convertir en un motor enorme de mobilització. El mateix va passar a Líbia, i la tendència va continuar després del derrocament de Gadafi, majoritàriament per bé, però en alguns casos també per mal, ja que qualsevol podia crear i editar notícies, o formar opinions.

Com van canviar les xarxes socials la dinàmica del conflicte a Líbia?

Les xarxes socials es van convertir en una arma de doble tall a mesura que evolucionava el conflicte. La plataforma que va prosperar més, i continua prosperant, és Facebook. A Líbia hi ha més comptes de Facebook que persones. Després de la destitució de Gadafi, les coses no van sortir com s'esperava: el país va començar a fracturar-se i tot seguit va caure en un conflicte armat. Hi ha moltes raons que expliquen aquest deteriorament, però una d'elles va ser l'ús de les xarxes socials per dividir la població i incitar a la violència mitjançant el discurs de l'odi.

Després del 2011, Líbia va viure dues guerres civils: una el 2014 i l'altra el 2019-2020, la que jo vaig presenciar. En aquesta última, sovint semblava que el conflicte es manifestava tant a Internet com al camp de batalla físic, amb una retòrica polaritzant i discurs d'odi i «alteritat». La deshumanització de «enemic» ens va dificultar immensament la promoció del diàleg com a missió de les Nacions Unides. Des de la nostra posició ens vam pronunciar enèrgicament contra el discurs d'odi i vam intentar col·laborar amb diversos mitjans de comunicació. Vam reunir alguns dels principals *influencers* per animar-los a moderar el seu to, amb resultats diferents, però no vam poder reunir en una mateixa sala personalitats mediàtiques de bàndols oposats perquè el conflicte sobre el terreny era massa intens.

En aquell moment, quan exercia el càrrec de mediadora principal de les Nacions Unides és quan la violència digital va ser més perillosa.

“ Les xarxes socials es van convertir en una arma de doble tall a Líbia. Durant el conflicte, es van utilitzar per dividir la població i incitar a la violència amb discursos d’odi ”

Quins altres obstacles es va trobar en matèria de desinformació?

Un gran obstacle va ser la ingerència estrangera. La majoria dels observadors són conscients que alguns països van desplegar mercenaris i van subministrar armament en una violació flagrant de l'embargament declarat per l'ONU, però també és cert que certes capitals estrangeres van emprar exèrcits electrònics i van coordinar campanyes de desinformació. Per exemple, quan el general Haftar va llançar el seu atac sorpresa contra Trípoli l'abril del 2019, hi va haver un component important de (des)informació per fer que el seu atac semblés un fet consumat, quan en realitat es va enfrontar a una forta resistència.

Després del cessament de les hostilitats i l'alto-el-foc, aquest últim mediat per mi a l'octubre de 2020, passem a les converses polítiques sota els auspicis del Procés de Berlín, amb suport internacional. Va ser durant les converses polítiques quan vam veure la violència digital més immediata i personal, causada per la desinformació i el discurs d'odi. Les dones que hi participaven es van convertir en el principal objectiu dels abusos en línia, la difamació i la intimidació.

De fet, la violència contra les dones a Líbia ja s'havia manifestat prèviament.

Abans de 2019 ja s'havien assenyalat diverses activistes, polítiques i parlamentàries líbies prominents. Salwa Bugaighis, activista destacada pels drets humans, va ser assassinada el 2014 a Bengasi, durant les eleccions parlamentàries. La legisladora Fariha Berkawi també va ser assassinada a Derna, l'estiu del mateix any. El juliol del

2019, en ple apogeu de la guerra civil, Seham Sergiwa, diputada de Bengasi, va ser víctima d'una desaparició forçada. Era molt valenta i havia criticat obertament l'ús de la força militar. Una nit, després de dir a la televisió el que jo qualificaria de crítiques moderades envers les forces del general Haftar, uns homes emmascarats van a casa seva i la van segrestar. Mai més no se l'ha tornada a veure.

Per tant, ja existia un ambient de temor. Per això el novembre del 2020, quan vam iniciar les converses polítiques, vam reunir tots els participants fora del país – entre els quals 17 dones–, perquè les condicions dins de Líbia eren massa delicades. Naturalment, les participants femenines estaven preocupades per la seva seguretat.

Com es van produir els atacs contra les dones en l'àmbit digital?

Les dones van començar a ser blanc d'atacs a Facebook. Tot va començar amb la creació de pàgines falses amb l'objectiu no només d'avergonyir-les públicament per la seva participació política, sinó també d'intimidat-les, a elles i a les seves famílies.

Una de les mesures que vam prendre per contrarestar aquest fenomen va ser establir una relació de confiança amb Facebook. Ja aleshores, era ben sabut que la desinformació havia contribuït a agreujar els conflictes –per exemple, a Myanmar–, amb la qual cosa Facebook es va mostrar sensible envers el problema. Líbia no era un mercat gaire gran per a l'empresa –només set milions de persones–, però Facebook era conscient de les implicacions negatives de la seva manca d'actuació en altres casos, per la qual cosa, quan vam assenyalar els comptes falsos, els van eliminar en menys de 24 hores. Això ens va permetre mantenir les dones a la sala de negociació.

“ Les dones es van convertir en el principal objectiu dels abusos en línia, la difamació i la intimidació a través de la creació de pàgines falses ”

No obstant això, mentre portàvem a terme la mediació política, el novembre del 2020, una altra activista de Bengasi, Hanan al-Barassi, va ser assassinada a tirs a plena llum del dia per parlar a les xarxes socials sobre els fills del general Haftar. No cal dir que es tractava d'un entorn perillós per a les dones. Al final, vam perdre una dona del diàleg polític, perquè es va retirar. Era de l'est de Líbia. Suposo que cadascú pot treure les seves pròpies conclusions sobre el que la va motivar a marxar. La meva funció no consistia a qüestionar-la: era evident que totes aquestes dones estaven sotmeses a una pressió terrible. La violència digital directa va generar por entre les participants en el diàleg polític.

Hi va haver també desinformació coordinada adreçada a la pròpia mediació de l'ONU?

Durant la primera ronda de les nostres negociacions polítiques, es va dur a terme una àmplia campanya de desinformació, els orígens i impacte de la qual desconeixíem en aquell moment. Vèiem moltes coses a les xarxes socials, però no enteníem d'on provenien.

No va ser fins un mes després d'aquesta ronda de converses quan vam comprendre el que havia succeït. Un estudi de l'Observatori d'Internet de la Universitat de Stanford va revelar que l'Agència de Recerca d'Internet de l'antic director rus de l'empresa Wagner, Yevgeny Prigozhin, en coordinació amb exèrcits electrònics de la regió del Pròxim Orient, va dur a terme una campanya massiva de desinformació contra la mediació de l'ONU a Líbia.

Jo vaig ser directament assetjada per Prigozhin. Com descriu en el meu llibre, l'incident més greu va tenir lloc el gener de 2022 quan vaig visitar Moscou. El director rus – o un doble seu – es va presentar al meu hotel amb un grup d'emissaris i em va seguir fins a l'ascensor. No ens vam adonar de l'operació fins que l'endemà es van publicar unes fotos a Internet per relatar una història falsa segons la qual jo havia fet un tracte amb Prigozhin. Jo encara era a Moscou va sortir la notícia i va ser realment intimidant per a mi i el meu equip, atès el que sabíem sobre la seva brutalitat. L'ONU a Líbia ja havia estat víctima d'atacs violents; tres treballadors van ser assassinats a Bengasi el 2019 en circumstàncies que continuen sent molt tèrboles.

L'Observatori de la Universitat d'Stanford va assenyalar que el que passava a Líbia formava part d'un patró general que també s'havia portat a terme a Síria i al Sudan. L'estudi va motivar Facebook a eliminar centenars de pàgines relacionades amb l'operació.

Quines tecnologies van promoure més la violència digital?

Crec que per ara ja ha quedat demostrat que les campanyes de desinformació, l'ús d'algoritmes i la manipulació de les xarxes socials van ser factors determinants, per exemple, en el Brexit o a les eleccions nord-americanes del 2016. Per tant, no hauria de sorprendre que, bàsicament, algunes de les mateixes forces, o similars, apliquessin la mateixa metodologia en el context libi.

Rússia tenia un gran interès a Líbia i donava ple suport a una de les parts del conflicte: ja havien subministrat armes i mercenaris a Haftar. Els interessava aconseguir un resultat que no posés en perill la seva posició o els seus interessos sobre el terreny a Líbia i, en general, al continent africà. No va ser una gran sorpresa, però el descobriment va reforçar el nostre compromís i el nostre enfocament —o almenys el meu enfocament— que l'única manera de combatre això era ser completament transparents sobre el procés de mediació i l'objectiu final, per tal de tranquil·litzar la població líbia.

**“ Per combatre la desinformació, necessitàvem
que el procés de mediació fos completament
transparent, que la població líbia pogués
observar què passava a les sales de negociació ”**

En els algoritmes es pot veure com la gent s'endinsa en aquests laberints i es creu tota mena de teories conspiratòries. Quan la principal font d'informació són les xarxes socials i es viu en una càmera de ressonància, és molt difícil arribar a les persones. En algun moment esdevé un tret identitari: es crea una nova identitat, o una identitat afegida, complementària a la identitat fora de línia. Els telèfons, els ordinadors i qualsevol tecnologia que hagi permès el desenvolupament de les xarxes socials s'han

convertit en armes pels dos bàndols en conflicte.

En què es va traduir la seva voluntat de transparència en l'estratègia de mediació?

El millor desinfectant és la llum del sol, oi? Només cal il·luminar el que s'està fent amb la llum del sol, perquè si no s'és obert i transparent i s'està a l'ofensiva, en lloc de la defensiva, no s'està responent. Per tant, necessitàvem ser molt més transparents i vam anar agafant cada vegada més compromís amb una transparència més radical.

Vam tenir una conversa força complicada en el context de les Nacions Unides, perquè – i ho respecto- hi ha molta cautela. Però vaig sentir que l'entorn de les xarxes socials a Líbia, inclosa la ingerència estrangera, era tan agressiu que, si no hi érem, d'altres explicarien la història, i no seria la correcta.

En aquest context vam organitzar diàlegs digitals, principalment amb joves, per refutar les narratives falses a les xarxes socials. En vam celebrar cinc durant cinc mesos, i també vam realitzar enquestes per demostrar quina era l'opinió dels joves sobre temes clau: eleccions, reforma econòmica, desarmament de les milícies i drets humans. Vam poder utilitzar-ho per contrarestar discursos del tipus «ja ho saps, no es poden celebrar eleccions a Líbia i això és cosa dels Germans Musulmans».

A través dels diàlegs digitals, vam constatar ràpidament que la gran majoria de la població volia eleccions, un canvi en l'*statu quo*, més transparència en la gestió dels ingressos petrolers, rendició de comptes per les violacions dels drets humans i justícia transicional. I tot això succeïa en directe, en àrab, i no podia ser rastrejat pels «Grans Germans» – servei d'intel·ligència- que estaven en línia.

Aquests diàlegs es van fer molt populars i es van convertir en tendència. Utilitzàvem l'humor, per arribar al públic jove, i la gent es va adonar que les seves opinions podien ser escoltades.

La transparència també va ser una característica de les negociacions polítiques?

El febrer de 2021, en el nostre segon diàleg polític, vaig decidir retransmetre'n la major part en directe. Era el moment post-pandèmia i quan es van celebrar els diàleg la gent encara patia les seqüeles de la COVID i els seus efectes psicològics, i encara era més

important mantenir la màxima transparència a la sala, que la població líbia pogués observar el que succeïa, ja fos la votació o les entrevistes als candidats per al govern d'unitat.

Aquesta experiència em va confirmar que qualsevol procés polític o de pau ha de ser inclusiu. Per descomptat, la preferència de molts països —i de la classe dirigent a Líbia— és mantenir les negociacions a porta tancada. Es reuneixen cinc o tres homes en un sala plena de fum, i s'arriba a un acord, no és així? Però jo creia, i segueixo creient, que en llocs com Líbia, com més inclusiva sigui la pau, més probabilitats tindrà de consolidar-se, o de tenir l'oportunitat de fer-ho. I, en canvi, com més es converteixi en un simple repartiment del pastís, o en un acord per compartir el poder, més probabilitats hi haurà que torni a degenerar en violència.

“ Tot procés de pau ha de ser inclusiu. Cal més participació de les dones, el jovent i la societat civil. Com més inclusiva sigui la pau, més probabilitats tindrà de consolidar-se ”

Cal més inclusió de les dones, del jovent i de la societat civil, així com dels i les representants dels grups vulnerables, ja siguin diferents grups ètnics o tribus.

En aquest context de violència digital, hi ha lloc per a l'esperança?

La meva sensació és més de preocupació que d'optimisme. Durant la Primavera Àrab, per exemple, les xarxes socials van ser un gran motor de mobilització, però quan una tecnologia comença a utilitzar-se de forma positiva, arriben altres influències per sabotjar-la i manipular-la.

Les institucions tradicionals, ja siguin governs elegits democràticament o les Nacions Unides, sempre estan en desavantatge, intenten mantenir-se al dia amb la tecnologia que canvia ràpidament. Ara presenciem l'ús de notícies falses, fins i tot per part de líders mundials destacats com el president Trump, i es normalitza la desinformació.

La meua pregunta és: si els britànics haguessin sabut com s'estava manipulant la campanya del Brexit a Internet, haurien pres les mateixes decisions? Els governs elegits democràticament i les institucions responsables acostumen a actuar amb cautela. Sempre seran vulnerables, ja que les forces malignes aniran un pas per davant i estaran disposades a utilitzar les mateixes eines sense ètica. Per a ells no existeix la moralitat, no existeix el bé comú.

Hem de conscienciar les persones sobre com i per què són objecte de manipulació a Internet.

Aquesta entrevista ha estat traduïda de la versió original, en anglès.

Sobre l'autora

Rita Costa

Rita Costa ha treballat amb Build Up des del 2020 amb la facilitació de processos participatius d'anàlisi de xarxes socials a l'Àfrica Occidental i el Sud d'Europa, la co-creació d'una residència artística internacional, el desenvolupament de marcs per entendre i abordar la violència digital i amb l'organització de la conferència anual Build Peace. Té formació en Dret Internacional, Ciències Polítiques i coreografia.

Fotografia

La representant especial en funcions del Secretari General de Nacions Unides, Stephanie Williams, informa la premsa durant la quarta ronda de la Comissió Militar Conjunta Líbia 5+5, Palau de les Nacions. 21 d'octubre de 2020. Autoria Violaine Martin (ONU).